

MALI PATRIOCI

PROGRAM EDUKACJI PATRIOTYCZNEJ

**„Kto ty jesteś – Polak mały
Jestem przedszkolakiem, lat niewiele mam
o Święcie Niepodległości opowiem Wam”**

**Program z dziedziny historii i wiedzy o społeczeństwie adresowany
do całej społeczności przedszkolnej (nauczycieli, dzieci i ich rodziców)**

Opracowanie graficzne i projekt okładki:
Aleksandra Bąkowska

Fotografie:
Aleksandra Bąkowska, Robert Kaliszuk

W opracowaniu wykorzystano fotografie przedstawiające dzieci
z Przedszkoli Miejskich nr 12 i 19 w Słupsku

Recenzja programu: dr Mariola Szczepańska, Instytut Pedagogiki, Wydział
Nauk Humanistycznych i Społecznych AMW w Gdyni

Wydawca:
Przedszkole Miejskie nr 19
ul. Cypriana Kamila Norwida 4
76–200 Słupsk
Tel./Fax : 59 8430 893
e-mail: mp19sl@wp.pl

ISBN:978-83-937836-0-1

**Zespół uczestniczący w projekcie:
autor i koordynator projektu:**

mgr Mirosława Mazurkiewicz – dyrektor Przedszkola Miejskiego nr 19 w Słupsku

Członkowie:

- dr Mariola Szczepańska – konsultant ds. programów autorskich Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych, Instytut Pedagogiki
- dr Sylwia Górzna-konsultant ds. historii Akademia Pomorska w Słupsku Instytut Historii i Politologii
- mgr Aleksandra Bąkowska – dyrektor Przedszkola Miejskiego nr 12 „Niezapominajka” w Słupsku
- mgr Dorota Kuczma – Markiewicz koordynator Centrum Wymiany Doświadczeń dla Nauczycieli Edukacji Przedszkolnej
- mgr Alina Bieńkowska – nauczyciel Przedszkola Miejskiego nr 19 w Słupsku
- Studentki AP w Słupsku – Pedagogika Wczesnoszkolna i Przedszkolna III rok grupa A2 (studia niestacjonarne) rok akademicki 2012/2013

SPIS TREŚCI

WSTĘP

1. Idea wiodąca programu	7
2. Cele programu	9
3. Treści programu	12
3.1 Rozkład materiału	13
4. Procedury osiągnięcia celów	14
4.1 Warunki realizacji programu	14
4.2 Metody, środki i formy realizacji programu	14
5. Propozycje zajęć	15
5.1 Metoda klasyczna	15
5.2 Metoda Storyline	22
5.3 Materiały dla nauczycieli	28
5.3.1 Aktywność ruchowa.	28
5.3.2 Wskazówki dla nauczycieli.	30
5.3.3 Niezbędnik historyczny dla nauczyciela.....	62
5.3.4 Zbiór wierszy	71
5.3.5 Zbiór tekstów piosenek i pieśni tematycznych.....	74
6. Ewaluacja programu	79
Bibliografia	80
Netografia	81
Filmoteka	81

*Naród, który traci pamięć
przestaje być Narodem – staje się jedynie zbiorem ludzi,
czasowo zajmujących dane terytorium.*

Józef Piłsudski¹

Wstęp

Wydarzeniem, które ma znaczące miejsce w edukacji patriotycznej, są obchody Narodowego Święta Niepodległości. Co roku 11 listopada dla upamiętnienia odzyskania przez Państwo Polskie niepodległości obchodzimy to ważne święto, które do kalendarza uroczystości państwowych zostało przywrócone przez Sejm PRL-u IX kadencji ustawą z 15 lutego 1989 r.

Współcześnie, wielu z nas dorosłych zapomina o historii, ojczyźnie i o wartościach. Zapatrzeni w szeroko rozumianą globalną wioskę odwracamy się od własnych korzeni. Może zatem warto się zastanowić jak w ten ogromny, a zarazem mały świat wprowadzamy najmłodsze pokolenia. Czy wpajając im miłość i tolerancję dla wszystkich nie zapominamy o miłości do własnej Ojczyzny. Przygotowany przez zespół program ma służyć pomocą nauczycielom przedszkoli w przygotowaniu wychowanków do otworzenia dziecięcych serc i umysłów na kraj ojczysty i ludzi w nim żyjących. Proponowany program poszerza treści z zakresu wychowania patriotycznego i może być realizowany łącznie z innym dowolnie wybranym programem wychowania przedszkolnego. Celem nadrzędnym określonym przez zespół jest promowanie postaw patriotycznych i wzorców obywatelskich przez upowszechnianie wiedzy historycznej i znajomości dziedzictwa kulturowego oraz kształtowanie twórczych, odpowiedzialnych i świadomych własnej tożsamości obywateli.

Mamy nadzieję, że program – **MALI PATRIOCI**, zachęci nauczycieli do wymiany doświadczeń i podejmowania niekonwencjonalnych sposobów uczenia historii najmłodszych mieszkańców naszego miasta.

Koordynator programu
Mirosława Mazurkiewicz

¹ http://dworekmarszalka.pl/marszalek_pilsudski.html.

Podstawa prawna:

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. nr 256, poz. 2572 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. nr 4, poz. 17)

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 stycznia 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia (Dz.U. nr 4, poz. 18)

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz.U. nr 56, poz. 506 z późn. zm.)

1. Idea wiodąca programu

Cechą naszych czasów jest wielka zmienność świata, w którym przychodzi nam żyć. Wiąże się to z szybkim przekształcaniem otoczenia, technicznymi odkryciami, zmianami politycznymi i społecznymi. Tempo i zakres przemian, z którymi zapoznają się dzieci w wieku przedszkolnym, będą jeszcze większe, gdy wejdą one w dorosłe życie. Problemem, który pozostanie zawsze aktualny, będzie stosunek człowieka do własnej Ojczyzny, przywiązanie i miłość do niej, a także poczucie wspólnoty ze wszystkim, co się w Polsce dzieje i co jej dotyczy.

Wychowanie patriotów jest procesem długotrwałym i zaczyna się już od najmłodszych lat, gdyż żywa wyobraźnia małego dziecka, duża wrażliwość emocjonalna, zaciekawienie światem sprzyja kształtowaniu obrazu Ojczyzny, który pozostaje na całe życie. Od tego, jaki obraz Ojczyzny ukształtuje się w umyśle i sercu dziecka, zależeć będzie, czy wejdzie ono w dorosłe życie świadome swojej tożsamości narodowej, pełne przywiązania do kraju ojczystego i ludzi w nim żyjących, wrażliwe na sprawy i zmiany dokonujące się w Polsce.

Wychowanie patriotyczne rozpoczyna się już od progu rodzinnego domu i towarzyszy dzieciom również w przedszkolu i w codziennym życiu. To w rodzinie należy kultywować szacunek do symboli narodowych, do małej i wielkiej Ojczyzny. Dobry przykład rodziców dostarcza dziecku wzorów zachowania w kontakcie z symbolami narodowymi i reagowania na nie. Naśladowanie zachowania ojca lub matki w zetknięciu się z polskim godłem lub hymnem narodowym uczy szacunku do nich. Żadna grupa nie może istnieć, jeśli nie będzie miała wspólnego systemu wartości chroniącego tożsamość. Ojczyzna zatem to dobro fundamentalne, które pozwala i umożliwia osobie ludzkiej i wspólnocie osób być w pełni wartością dla samej siebie. Z tak rozumianym pojęciem Ojczyzny wiąże się patriotyzm.

Patriotyzm jako miłość do Ojczyzny to przede wszystkim miłość, której przedmiotem jest społeczność jako wspólnota osób. Pierwszym i najważniejszym pomostem pomiędzy wychowaniem w rodzinie a placówką oświatową jest edukacja przedszkolna.

W procesie kształtowania u dzieci obrazu Ojczyzny ważną rolę odgrywa przybliżenie symboli narodowych. Stanowią one łącznik między historią narodu, jego teraźniejszością i przyszłością. O dziedzictwie historii jako elemencie pojęcia Ojczyzny pisze J. Prokop, stwierdzając, że są to „duchowe szczątki przechowywane w skarbnicy narodowej, czyli dzieje w pamięci zbiorowej”².

Zaznajamianiu dzieci z symbolami narodowymi powinna towarzyszyć radość, a jednocześnie poczucie powagi tematu. Symbole narodowe powinny również wzbudzać dumę u dzieci z tego, że są Polakami. Postawa szacunku wobec narodowych symboli była i powinna być przejawem kultury i dojrzałości obywatelskiej społeczeństwa dlatego już

² J. Prokop, *Universum polskie: literatura, wyobraźnia zbiorowa, mity polityczne*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków 1993, s. 25.

w najmłodszej grupie przedszkolnej powinno kształtować się właściwy stosunek dzieci do symboli narodowych.

Wychowanie patriotyczne jest tą dziedziną, której wyników w odniesieniu do dzieci nie da się zmierzyć. Jednak nauczyciel powinien być przekonany, że otworzył dziecięce serca i umysły na kraj ojczysty i ludzi w nim żyjących. Musi być pewien, że dzieci wiedzą, że są Polakami, a Polska jest ich Ojczyzną. W wychowaniu patriotycznym dzieci chodzi o kształtowanie postaw emocjonalnego przywiązania do ojczystego kraju, o rozwijanie pozytywnych zachowań społecznych i cech charakteru dobrego Polaka-patrioty. Nie da się budować patriotyzmu bez fundamentalnej wiedzy o przeszłości własnej ojczyzny. Patriotyzm nie jest reliktem przeszłości. Wspólne przeżywanie świąt narodowych i lokalnych, opieka nad miejscami pamięci narodowej, uczestnictwo w programach i konkursach o charakterze patriotycznym, wycieczki historyczno-krajoznawcze, śpiew pieśni patriotycznych integrują i ukazują młodzieży współczesne oblicze patriotyzmu. Warto podjąć się tego zadania, bowiem „Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie”³.

Już w grupie najmłodszych dzieci można budzić przywiązanie do ojczyzny, do swego miasta, uczyć dostrzegać jego piękno, słowem kształtować uczucia, z których po latach zrodzić się może prawdziwy, patriotyzm. Można to czynić na wiele różnych sposobów. Dużo zależy od pomysłowości i zaangażowania nauczyciela. Problematykę patriotyczną przybliżają dziecku pewne wizualne symbole i znaki. Do symboliki narodowej zaliczamy: godło, barwy państwowe, herby miast, sztandary. Realizując tematykę, należy zwrócić uwagę na szacunek względem tych symboli. Treści związane z symboliką narodową są wdzięcznym materiałem wiążącym wychowanka z ojczyzną. Ich barwność, tajemniczość treści którą oznaczają, działają korzystnie na wyobraźnię i emocje, pomagają w tworzeniu estetycznego obrazu Polski. Wykorzystując dziecięcą ciekawość i stałą gotowość do poznawania i przeżywania możemy formować plastyczną i wrażliwą naturę dziecka tak, by kiedyś słowo „Polak” i „Ojczyzna” wypowiadało z najgłębszą dumą.

³ Autorem tych słów jest Kanclerz Jan Sariusz Zamoyski, założyciel Zamościa, wielki hetman koronny Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Nasz wielki rodak zapisał je w akcie fundacyjnym Akademii Zamojskiej.

2. Cele programu

Budowanie u dzieci świadomości, że należą do wspólnoty ludzi, zamieszkujących ten szczególny skrawek Ziemi zwany „Ojczyzną”, jest zadaniem niełatwym, lecz pasjonującym. Dzięki niemu wracamy do własnych pierwszych doświadczeń związanych z poznawaniem historii rodziny, rodzinnego miasta, a potem całej Polski, polskich legend i tradycji, piękna polskich obyczajów, krajobrazów. W procesie wychowawczo-dydaktycznym obejmującym całość wpływów i oddziaływań kształtujących rozwój dziecka oraz przygotowujących go do życia w społeczeństwie, bardzo ważną rolę odgrywa ta strona działalności, która kształtuje uczucia patriotyczne i przywiązanie do Ojczyzny. Dla małego dziecka pojęcie „Ojczyzna” jest wyrazem abstrakcyjnym, gdyż nie rozumie ono do końca jego zakresu znaczeniowego. Aby w przyszłości dziecko rozumiało słowo: Polak – patriota – Polska – moja Ojczyzna, należy „małymi kroczkami” przybliżyć mu obraz kraju, rozbudzać, rozniecać tę iskierkę patriotyzmu prostymi sposobami i metodami dostępnymi percepcji dziecka. Pierwszym i stanowiącym punkt wyjścia etapem dla rozwoju osobowości małego Polaka jest poznawanie języka ojczystego, umacnianie więzi z najbliższą rodziną i krewnymi. W tym środowisku dziecko od urodzenia uczy się pełnienia określonych ról – brata, siostry (młodszego, starszego), obowiązków, podporządkowywania się poleceniom rodziców, niesienia im pomocy, a także samodzielności, kultywowania miłości, przyjaźni i chęci uprzyjemniania życia.

„Płaszczyzna doświadczeń społeczno-moralnych dziecka rozszerza się w przedszkolu, gdzie staje się ono członkiem grupy, zaczyna w niej zajmować określoną pozycję, podlegać opinii społecznej i wypełniać różne obowiązki, biorąc w coraz większym stopniu udział w życiu zbiorowości”⁴. Współdziałanie w grupie przedszkolnej pod bacznym okiem nauczyciela-wychowawcy pozwala również na rozwijanie w dziecku uczuć życzliwości w stosunku do dorosłych i rówieśników, przyzwyczajanie do uprzejmości, współdziałania, drobnych świadczeń i ustępstw na rzecz innych, a także do przyjsia im z pomocą w kłopotliwych sytuacjach życiowych. Przedszkole wykorzystuje wewnętrzną potrzebę wyrażania przez dziecko swoich przeżyć i doznań, organizuje zajęcia, gdzie przedszkolak może wypowiedzieć się w języku sztuki, w języku gestów i symboli. Stąd też w kształtowaniu obrazu Ojczyzny u dzieci w wieku przedszkolnym szczególne znaczenie mają takie rodzaje sztuki jak: muzyka, literatura, plastyka. Dzieci biorąc udział w uroczystościach przedszkolnych, malując do muzyki instrumentalnej i wokalne przepojone są klimatem polskości, tego co moje, nasze, rozwija i utwierdza się poczucie własnego ja – Polaka.

Dużą rolę w wychowaniu patriotycznym spełnia żywe słowo i literatura w przedszkolu. Sięga się po nią przy różnych okazjach w zależności od tematu aktualnie realizowanego, lub kontaktów okolicznościowych, których nie brak na co dzień. Nauczycielki wykorzystują różne formy pracy jak: opowiadania, czytanie dzieciom

⁴ A. Sawicka, *Z problematyki wychowania patriotycznego w przedszkolu*, Warszawa 1980, s. 42.

utworów literackich w połączeniu z oglądaniem ilustracji, przekazywanie baśni, legend, inscenizowanie utworów literackich czy tworzenie tekstów literackich przez dzieci. Dzieci w przedszkolu poznają symbole narodowe takie jak: herby miast, godło Polski, barwy państwowe, hymn narodowy. Są to elementy nierozdzielnie związane z pojęciem „Ojczyzna”, a więc godne najwyższego szacunku i powagi. W przedszkolu wykorzystujemy każdą nadarzącą się okazję, do kształtowania poczucia przynależności do społeczności tak lokalnej jak i narodowej. W salach tworzone są kąciaki gdzie dzieci mogą poznać mapę Polski, godło, zabytki największych miast. Na zajęciach uczą się hymnu Polski, wybranych tańców narodowych. Kształtowanie miłości do Ojczyzny u młodego pokolenia jest i będzie jednym z najważniejszych zadań tak dla nas jak i dla całego społeczeństwa. Pamiętać przy tym należy, że miłość nie jest biernym doznawaniem, a działaniem czynnym, dążeniem do rozwoju i szczęścia. Takiej miłości do Ojczyzny należy uczyć już w przedszkolu.

Opierając się na założeniach wynikających z podstawy programowej wychowania przedszkolnego określamy dla programu cele, zadania dla nauczyciela jak również umiejętności i wiadomości, które powinny wykazać dzieci pod koniec wychowania przedszkolnego. Program jest o celach globalnych. „W programie tym funkcjonują cele ogólne, zarówno o charakterze poznawczym, jak i afektywnym. Zakłada się, że cele powinny pełnić funkcję orientacyjną, gdyż nie wszystkie zostaną przełożone na konkretne zachowania i mierzalne umiejętności”⁵.

Cele poznawcze

- a) poznanie historii powstania państwa polskiego, symboli narodowych;
- b) poznanie historii Święta Niepodległości Polski;
- c) zrozumienie znaczenia symboli oraz prawidłowych zachowań w trakcie słuchania hymnu Polski;
- d) pozytywne ocenianie i naśladowanie uznanych tradycją zachowań podczas uroczystości przedszkolnych i państwowych;

Cele afektywne

- a) kształtowanie szacunku dla własnego państwa;
- b) kształtowanie tożsamości narodowej i współuczestnictwa w pielęgnowaniu tradycji;
- c) kształtowanie więzi z krajem ojczystym i świadomości obywatelskiej;
- d) rozwijanie poszanowania postaw prospołecznych i dobra wspólnego;
- e) rozwijanie poczucia odpowiedzialności oraz szacunku dla symboli narodowych;
- f) kształtowanie odpowiedniego zachowania w czasie uroczystości przedszkolnych, państwowych;
- g) umożliwianie kreatywnego uczestnictwa w wydarzeniach kulturowych i politycznych.

⁵ M. Szczepańska, *Sztuka działań innowacyjnych. Program autorski...*, ODN Słupsk 2003/2004.

Do zadań nauczyciela należy:

- a) tworzenie sytuacji wyzwających emocjonalny związek z krajem ojczystym;
- b) zapoznanie wychowanków z symbolami, ważnymi dla kraju rocznicami, instytucjami, które posiadają istotne znaczenie dla funkcjonowania państwa polskiego;
- c) przygotowanie przedszkolaków do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego oraz celami zawartymi w programie zakładamy, że **dziecko kończące edukację przedszkolną:**

- a) pozna historię własnej rodziny (znajomość imion rodziców, dziadków, rodzeństwa, miejsca zamieszkania);
- b) będzie wiedziało, że jest Polakiem;
- c) pozna znaczenie wytworów kultury narodowej i wybranych tradycji narodowych i regionalnych (legendy, zwyczaje, obyczaje, stroje, tańce);
- d) będzie miało właściwy emocjonalny stosunek do historii ojczyzny, do miejsc pamięci narodowej i bohaterów narodowych;
- e) będzie znało i szanowało symbole narodowe własnego kraju;
- f) pozna i doświadczy różnorodnych sposobów komunikowania się z ludźmi i zdobywania informacji w sposób werbalny i niewerbalny;
- g) będzie otwarte i aktywne w stosunku do ludzi i świata.

3. Treści programu

Program składa się z jednego ośrodka tygodniowego, każdego dnia dzieci podejmują zadania związane z określonym tematem dziennym.

Tydzień		Temat tygodniowy : Kto Ty jesteś Polak mały – Jestem przedszkolakiem, lat niewiele mam, o Święcie Niepodległości opowiem Wam
Aktywność społeczna		Wspólne przeżywanie i odczuwanie podniosłej atmosfery związanej ze świętem narodowym oraz budzenie dumy z faktu bycia Polakami i mieszkania w tak pięknym kraju jak Polska, stosowanie zwrotów jestem Polakiem, mieszkam w Polsce, mówię po polsku. Podawanie symboli narodowych, Włączenie dzieci w organizowanie i uczestniczenie w obchodach Święta Niepodległości (dekorowanie przedszkola, wspólne zabawy). Rozumienie znaczenia słów: wolność, niepodległość. Rozwijanie poczucia przynależności narodowej
Aktywność zdrowotna		Zestaw ćwiczeń porannych, zestaw ćwiczeń gimnastycznych. Ćwiczenia w orientacji w schemacie własnego ciała (z wykorzystaniem woreczków białych i czerwonych), musztra żołnierska prowadzona przez losowo wybranego przedszkolaka
Aktywność językowa	mówienie i słuchanie	Słuchanie wierszy, opowiadań z elementami historii Polski, poznanie wierszy: „Katechizm polskiego dziecka”, „Polskie skarby”, „Róże Agaty”. Swobodne wypowiedzi dzieci na temat Święta Niepodległości
	przygotowanie do nauki czytania	Rozpoznawanie godła Polski – ćwiczenia spostrzegawczości. Przygotowanie tablicy okolicznościowej. Oglądanie flagi narodowej, szukanie symboli narodowych na budynkach – moje miasto przygotowuje się do ważnego wydarzenia, Gra P-Polska (ćwiczenia słownikowe)
	przygotowanie do nauki pisania	Gra P-Polska – przygotowanie do pisania – rysowanie po śladzie, kalkowanie – kontury Polski, stosowanie różnych technik do wykonania flag – wyklejanka, wydzieranka, Gra Rycerz – kolorowanie pól zgodnie z określonym kodem
Aktywność poznawcza	edukacja matematyczna	Utrwalenie pojęć: na dole(czerwony), na górze (biały). Liczenie w zakresie 1–6 poprzez użycie kostki do gry, liczebniki porządkowe. Przeliczanie wykonanych kwiatów, kokard narodowych, odwzorowywanie zbiorów, figury geometryczne, dni tygodnia
	edukacja przyrodnicza	Przyroda nieożywiona – wiatr i jego siła – wiatraczki, łopot flag na wietrze. Zwierzynek marszałka Piłsudskiego
	edukacja techniczna	Wykonanie kokard narodowych, wiatraczków
Aktywność artystyczna	Muzyka	Piosenki, pieśni żołnierskie, hymn Polski „Mazurek Dąbrowskiego” – zwrócenie uwagi w jakich sytuacjach słuchamy i śpiewamy hymn narodowy i jaką wówczas przyjmujemy postawę, nauka elementów poloneza, wyczuwanie akcentu metrycznego w taktach. Słuchanie i rozpoznawanie piosenek
	Teatr	Legenda o Lechu, Czechu i Rusie – inscenizacja
	Plastyka	Kolorowanie flag – technika dowolna, portret marszałka, przygotowanie dekoracji. Oglądanie albumów z reprodukcjami oraz zdjęć

3.1 Rozkład materiału

Dzień tygodnia	Temat dzienny	Rodzaj i nazwa działania
Poniedziałek	Nasz dom to Polska	tajemnicza przesyłka od żołnierza WP z prośbą o przygotowanie w przedszkolu Święta Niepodległości, zapoznanie z Legendą o Lechu, Czechu i Rusie – inscenizacja wykonana przez nauczyciela, godło Polski – kolorowanie , wyklejanie godła, gra – Polska – przygotowanie do pisania – rysowanie po śladzie kontur Polski
Wtorek	Nasze symbole narodowe	czytanie wierszy: „Polskie Skarby”, „Róże Agaty”, wykonanie flagi wg koncepcji dzieci (kolorowanie, wyklejanie z serwet białe – czerwonych, kokard narodowych, kwiatów białych i czerwonych, wiatraczków, przygotowanie elementów do świątecznego udekorowania przedszkola , zabawy na wietrze – wiatraczki, flagi – siła wiatru, ćwiczenia oddechowe (dmuchanie)
Środa	Dawno, dawno temu	oglądanie zdjęć rodziców jak byli dziećmi – każdy dorosły był kiedyś dzieckiem, poznanie elementów historii związanej z odzyskaniem niepodległości, poznanie postaci marszałka Józefa Piłsudskiego wykonanie portretu marszałka (różne techniki), gra planszowa – Rycerz – przygotowanie do pisania, gra planszowa – Flagi – gra strategiczno-losowa – przeliczanie pól i porównywanie do ilości oczek na kostce, gra planszowa – P jak Polska – ćwiczenia słownikowe – szukanie wyrazów rozpoczynających się na głoskę P
Czwartek	Jestem dobrym Polakiem	poznanie wiersza „Katechizm polskiego dziecka”, kodeks przedszkolaka – Jestem dobrym Polakiem – dopisujemy do zasad obowiązujących w grupie – Szanujemy naszą Ojczyznę, słuchanie hymnu Polski – jaką przyjmujemy postawę podczas słuchania i śpiewania hymnu, nauka podstawowego kroku poloneza, przygotowanie upominku dla gościa – zdjęcie dzieci na tle kącika patriotycznego, wydrukowanie i ozdobienie symbolami narodowymi
Piątek	Wspólnie obchodzimy nasze święto.	wspólne świętowanie pod hasłem – „Mali Patrioci”, dekorowanie przedszkola, wykonanie pamiątkowej strony do kroniki przedszkolnej, słuchanie pieśni żołnierskich, zabawa „Gramy w biało-czerwone” (utrwalenie wiadomości)

4. Procedury osiągnięcia celów

4.1 Warunki realizacji programu

Podmiotowe: uczestnikami programu są dzieci realizujące roczne obowiązkowe przygotowanie przedszkolne

Instytucjonalne: program może być realizowany w każdej placówce przedszkolnej. Do głównych sposobów realizacji programu należy oglądanie i wykonywanie albumów, wypowiadanie się wokół tematu, słuchanie i śpiewanie piosenek i pieśni żołnierskich, nauka tańca – polonez, rozpoznawanie i utrwalanie symboli narodowych, wyrażanie zdobytej wiedzy za pomocą działalności artystycznej: plastycznej, ruchowo-werbalnej, organizowanie kącika patriotycznego, granie w gry planszowe (przygotowujące do pisanie, czytania, uczące strategii), przygotowanie dekoracji sali, zaproszenie gości, wspólne obchody Święta Niepodległości

Pozainstytucjonalne: rodzice dzieci, przedstawiciele wojska, władze lokalne

4.2 Metody, formy i środki realizacji programu

Metody pracy:

- podające (informujące, oparte na słowie) – opowiadanie, wyjaśnienie, opis, rozmowa;
- problemowe (oparte na samodzielnym dochodzeniu do wiedzy) – dyskusja, burza mózgów, metoda sytuacyjna;
- eksponujące (oparte na obserwacji) – inscenizacje, dramy, impresje ruchowe i muzyczne, eksponowanie prac dzieci;
- praktyczne (działanie).

Formy pracy:

wszelkie metody powinny być wspierane przez odpowiednio dobrane formy pracy inicjujące aktywność dzieci. Do potrzeb programu stosuje się wszystkie formy pracy w różnych proporcjach w zależności od potrzeb

- indywidualna
- grupowa
- zbiorową

Środki dydaktyczne

konwencjonalne:

- opowiadania, wiersze, legendy,
- zdjęcia, ilustracje, albumy,
- różnorodne rekwizyty i eksponaty,
- gry planszowe,
- różnorodne materiały do działalności plastycznej (do wykonania na przykład kokard narodowych),

techniczne:

- magnetofon, komputer, rzutnik, kasety, płyty.

5. Propozycje zajęć

Zajęcia mogą być prowadzone metodą klasyczną oraz metodą Storyline⁶. Dodatkowo przygotowano wskazówki dla nauczycieli⁷.

5.1 Metoda klasyczna (projekty zajęć)

1. TEMAT DZIENNY – 1 **NASZ DOM TO POLSKA**

2. RODZAJE AKTYWNOŚCI:

- społeczna – praca w zespołach, słuchanie wypowiedzi innych, przestrzeganie zasad określonych w grze planszowej;
- poznawcza – poznanie Legendy o Lechu, Czechu i Rusie, poznanie symboli narodowych (godło Polski);
- językowa – swobodne wypowiedzi dzieci na temat powstania państwa polskiego, poprawne formułowanie wypowiedzi;
- ruchowa i zdrowotna – żołnierska musztra, ćwiczenia ogólnorozwojowe, przygotowanie do pisania (mała motoryka) – rysowanie po śladzie kontur Polski;
- artystyczna – wykonanie godła Polski różnymi technikami plastycznymi.

3. LITERATURA: wykaz umieszczony we wskazówkach dla nauczycieli.

4. CELE⁸:

ogólne – budzenie u dzieci świadomości, że należą do wspólnoty ludzi, zamieszkujących szczególny „skrawek” ziemi zwany Ojczyzną

szczegółowe – dziecko:

- pozna i zapamięta historię powstania państwa polskiego,
- pozna, zapamięta i wskaże wśród innych godło Polski jako przykład symbolu narodowego,
- umiejętnie poradzi sobie ze stresem (przegrana podczas gry).

5. METODY: problemowa, słowna, oglądowa.

6. FORMY PRACY: grupowa, indywidualna, zespołowa.

7. ZADANIA – PYTANIA DO DZIECI:

- O czym opowiada legenda?
- Jak powstało państwo polskie?
- Co jest godłem Polski i dlaczego?

8. WARUNKI WYJŚCIOWE W ZAJĘCIU:

- odczytanie listu od żołnierza WP

9. MOŻLIWOŚCI WYBORU

- losowanie grup do wykonania zadania – godło Polski,
- dobrowolny dobór kolegów do gry planszowej – Polska,
- losowanie dziecka do przeprowadzenia musztry wojskowej.

⁶ http://www.storyline.org/Storyline_Design/Welcome.html.

⁷ Wskazówki znajdują się w materiałach dodatkowych dla nauczycieli.

⁸ W *ABC studenta/ki na praktyce dla specjalności pedagogika wczesnoszkolna i przedszkola* zamiast celów formułuje się problem. Jednak zdecydowałam, że lepiej i bardziej przejrzyste jest sformułować cele.

10. PRZEBIEG DZIAŁALNOŚCI DZIECI I NAUCZYCIELA:

I część dnia (ranek):

- a) odczytanie otrzymanego listu, rozmowy z dziećmi na temat przygotowania obchodów Święta Niepodległości. List „Drogie dzieci. Jestem żołnierzem Wojska Polskiego. Za kilka dni – 11 Listopada będziemy obchodzić bardzo ważne święto – Święto Niepodległości. Mam nadzieję, że w tym roku będziemy wspólnie świętować. Aby dobrze przygotować się do uroczystości należy wykonać wiele zadań. Codziennie, przedszkolak, który wylosuje guzik od mojego munduru przeprowadzi dodatkowo żołnierską musztrę. Życzę Wam miłego tygodnia, dobrej zabawy. Spotkamy się w dniu obchodów święta”;
- b) zestaw ćwiczeń porannych.

II część dnia:

- a) zapoznanie z Legendą o Lechu, Czechu i Rusie,
- b) omówienie jak powstało państwo polskie,
- c) poznanie godła Polski,
- d) musztra wojskowa poprowadzona przez dziecko, które wylosuje guzik od munduru,
- e) praca w grupach utworzonych zgodnie z losowaniem – wykonanie godła Polski,
- f) przygotowanie wystawki w kąciку patriotycznym.

III część dnia:

- a) gra planszowa – „Polska” przygotowanie do pisania (rysowanie po śladzie),
- b) dowolny wybór przez dziecko partnera do gry.

11. WARUNKI MATERIALNE – pomoce potrzebne do zajęć:

- list od żołnierza WP,
- Legenda o Lechu, Czechu i Rusie,
- sylwety postaci występujących w legendzie
- gra planszowa – Polska,
- karty pracy – godło Polski,
- guzik od munduru żołnierskiego,
- zestaw ćwiczeń porannych,
- emblematy (figury geometryczne) oraz tablica do podziału na zespoły (grupy).

1. TEMAT DZIENNY 2 – NASZE SYMBOLE NARODOWE

2. RODZAJE AKTYWNOŚCI:

- społeczna – praca w zespołach, słuchanie i wykonywanie poleceń kolegi (musztra);
- poznawcza – poznanie flagi Polski, wierszy: „Polskie skarby”, „Róże Agaty”, eksperymenty na wietrze – siła wiatru – wiatraczki i flagi na wietrze;

- językowa – swobodne wypowiedzi dzieci na temat symboli narodowych;
- ruchowa i zdrowotna – ćwiczenia ogólnorozwojowe – zestaw ćwiczeń porannych, żołnierska musztra;
- artystyczna – wykonanie flag, kokard narodowych, wiatraczków, kwiatów w barwach narodowych.

3. LITERATURA: wykaz umieszczony we wskazówkach dla nauczycieli.

4. CELE:

ogólne – rozwijanie poczucia odpowiedzialności oraz szacunku do symboli narodowych

szczegółowe – dziecko:

- pozna, zapamięta i wskaże wśród innych flagę Polski,
- potrafi skonstruować wiatraczek i potrafi porównać siłę wiatru poruszającego wiatraczek,
- potrafi zilustrować treść wierszy i wykonać kokardę narodową i kwiaty.

5. METODY: problemowa, słowna, oglądowa.

6. FORMY PRACY: grupowa, indywidualna, zespołowa.

7. ZADANIA – PYTANIA DO DZIECI:

- Jaką Polskę ma symbole narodowe?
- Jakie kolory występują w barwach narodowych?
- Jak możemy udekorować nasz kącik patriotyczny oraz salę?

8. WARUNKI WYJŚCIOWE W ZAJĘCIU

- wysłuchanie wiersza „Polskie skarby”.

9. MOŻLIWOŚCI WYBORU

- wybór miejsca pracy,
- dobór zespołu,
- wybór miejsca do dekoracji w kąciku patriotycznym.

10. PRZEBIEG DZIAŁALNOŚCI DZIECI I NAUCZYCIELA

I część dnia (ranek):

- a) oglądanie prac w kąciku patriotycznym,
- b) zabawy w teatr – Legenda o Lechu, Czechu i Rusie,
- c) zestaw ćwiczeń porannych.

II część dnia:

- a) wysłuchanie wiersza „Polskie Skarby”;
- b) rozmowa na temat barw ojczystych;
- c) musztra wojskowa poprowadzona przez dziecko, które wylosuje guzik od munduru;
- d) podział na grupy zgodnie z losowaniem;
- e) wykonanie kwiatów (wiersz „Róże Agaty), kokard narodowych, flag, wiatraczków;
- f) umieszczenie prac w kąciku patriotycznym;
- g) rozdanie dzieciom listu dla rodziców z prośbą o zdjęcia z ich dzieciństwa oraz wypisanie ulubionej zabawy, potrawy oraz jak mówiono do nich w dzieciństwie.

III część dnia:

- a) zabawy na wietrze – wiatraczki, flagi – porównywanie siły wiatru oraz dmuchamy w wiatraczki.

11. WARUNKI MATERIALNE:

- materiały do prac plastycznych,
- wiersze: „Barwy ojczyście” oraz „Róże Agaty”,
- zestaw ćwiczeń porannych,
- Legenda o Lechu, Czechu i Rusie – sylwety do legendy,
- listy do rodziców,
- guzik od munduru potrzebny do musztry,
- tablica z podziałem na zespoły.

1. TEMAT DZIENNY 3 – DAWNO, DAWNO TEMU

2. RODZAJE AKTYWNOŚCI:

- społeczna – praca w zespołach, stosowanie się do poleceń kolegi, przestrzeganie reguł gry;
- poznawcza – poznanie: historii Polski z okresu zaborów, odzyskania niepodległości, postaci marszałka Józefa Piłsudskiego, ćwiczenia w poprawnym stosowaniu liczebników w aspekcie głównym, kardynalnym i porządkowym;
- językowa – swobodne wypowiedzi, ćwiczenia słownikowe: szukanie wyrazów mających w nagłosie głoskę P jak Polska;

- ruchowa i zdrowotna – ćwiczenia ogólnorozwojowe – zestaw ćwiczeń porannych, żołnierska musztra, ćwiczenia małej motoryki;
- artystyczna – kolorowanie techniką dowolną portretu marszałka Józefa Piłsudskiego.

3. LITERATURA: wykaz umieszczony we wskazówkach dla nauczycieli.

4. CELE:

ogólne – kształtowanie u dzieci postawy patriotycznej i przynależności społecznej (rodzina)

szczegółowe – dziecko:

- pozna i zapamięta historię Polski związaną z obchodami Święta Niepodległości,
- pozna i scharakteryzuje postać marszałka Józefa Piłsudskiego (portret według wzoru),
- potrafi przeanalizować swoją pozycję w grze planszowej i dokonać właściwego ruchu (gra strategiczno-losowa – Flagi),
- umiejętnie poradzi sobie ze stresem (przegrana podczas gry).

5. METODY: problemowa, słowna, oglądowa.

6. FORMY PRACY: grupowa, indywidualna, zespołowa.

7. ZADANIA – PYTANIA DO DZIECI:

- Kim był Józef Piłsudski? Dlaczego był ważną postacią?
- Dlaczego historia naszego kraju jest smutna?
- Gdzie możemy umieścić nasze prace – portrety Józefa Piłsudskiego?

8. WARUNKI WYJŚCIOWE W ZAJĘCIU

- oglądanie symboli narodowych, słuchanie wiersza.

9. MOŻLIWOŚCI WYBORU:

- praca w zespołach,
- wybór miejsca pracy,
- wybór grupy dzieci do gier planszowych oraz gry.

10. PRZEBIEG DZIAŁALNOŚCI DZIECI I NAUCZYCIELA

I część dnia (ranek):

- a) oglądanie zdjęć przyniesionych z domu, opowiadamy o dzieciństwie naszych rodziców – Każdy dorosły był kiedyś dzieckiem;
- b) zestaw ćwiczeń porannych.

II część dnia:

- a) opowiadanie nauczyciela na temat zaborów i o odzyskaniu niepodległości, nasze symbole narodowe;
- b) przedstawienie postaci marszałka Józefa Piłsudskiego;
- c) musztra w wykonaniu dziecka, które wylosuje guzik od munduru;
- d) podział na zespoły, kolorowanie portretu marszałka;
- e) dekorowanie kącika patriotycznego.

III część dnia:

- a) podział na grupy – gry planszowe – Flagi (gra strategiczno-losowa), Rycerz (gra przygotowująca do pisania – kolorowanie pól zgodnie z kodem), Literka – P (poznanie litery P – ćwiczenia słownikowe – szukanie wyrazów rozpoczynających się na literkę P – jak Polska wybór zgodnie z upodobaniami dzieci);
- b) w dowolnych grupach oglądanie zdjęć rodziców, rozmowy o ich zabawach.

11. WARUNKI MATERIALNE:

- gry planszowe,
- poradnik historyczny – podstawowa wiedza dotycząca historii Polski,
- ilustracje dotyczące naszej historii,
- portret Józefa Piłsudskiego,
- zdjęcia z dzieciństwa rodziców dzieci,
- guzik od munduru.

1. TEMAT DZIENNY 4 – JESTEM DOBRYM POLAKIEM

2. RODZAJE AKTYWNOŚCI:

- społeczna – ustalenie zasad przedszkolaka, przygotowanie upominku dla gościa;
- poznawcza – poznanie Hymnu Polski;
- językowa – swobodne wypowiedzi związane z tekstem hymnu;
- ruchowa i zdrowotna – ćwiczenia ogólnorozwojowe, musztra żołnierska;
- artystyczna – słuchanie pieśni żołnierskich, krok poloneza.

3. LITERATURA: wykaz umieszczony we wskazówkach dla nauczycieli.

4. CELE:

ogólne – kształtowanie szacunku do symboli narodowych,
szczegółowe – dziecko:

- pozna i zapamięta hymn Polski oraz zrozumie jak właściwie należy się zachować podczas słuchania hymnu;
- potrafi zdefiniować podstawowe zasady obowiązujące przedszkolaka oraz zaproponować zasadę do umieszczenia w kodeksie grupowym dotyczącą szacunku dla własnej ojczyzny;
- potrafi zatańczyć podstawowy krok poloneza.

5. METODY: programowa, słowna, oglądowa.

6. FORMY PRACY: grupowa, indywidualna, zespołowa.

7. ZADANIA – PYTANIA DO DZIECI:

- Jak należy się zachować podczas słuchania hymnu?
- Jakie pieśni śpiewali dawniej żołnierze?
- Jak tańczymy poloneza?
- Kto będzie naszym gościem?
- Jaki upominek możemy przygotować dla naszego gościa?

8. WARUNKI WYJŚCIOWE W ZAJĘCIU

- wiersz „Kto ty jesteś Polak mały”.

9. MOŻLIWOŚCI WYBORU

- wybór miejsca pracy,
- wspólny wybór upominku.

10. PRZEBIEG DZIAŁALNOŚCI DZIECI I NAUCZYCIELA

I część dnia (ranek):

- oglądanie zdjęć przyniesionych z domu, opowiadamy o dzieciństwie naszych rodziców– Każdy dorosły był kiedyś dzieckiem;
- zestaw ćwiczeń porannych.

II część dnia:

- zapoznanie z wierszem „Katechizm polskiego dziecka”;
- rozmowy na temat zasad przedszkolaka;
- uzupełnienie zasad przedszkolaka – Przedszkolak szanuje ojczyznę, jest dobrym Polakiem (dla dzieci innych narodowości – Każdy przedszkolak szanuje swoją ojczyznę);
- wysłuchanie hymnu Polski;
- omówienie jak zachowujemy się podczas słuchania hymnu, oglądanie ilustracji przedstawiających postacie przyjmujące odpowiednią postawę (sportowcy na podium, żołnierze);
- musztra w wykonaniu dziecka, które wylosuje guzik od munduru;
- g) wykonanie zdjęcia z podpisem **Polska to nasza Ojczyzna.**

III część dnia:

- słuchanie poloneza,
- nauka podstawowych kroków – wspólny taniec.

11. WARUNKI MATERIALNE:

- wiersz „Katechizm polskiego dziecka”,
- Hymn Polski – nagranie,
- guzik od munduru żołnierskiego,
- zestaw ćwiczeń porannych,

- nagranie poloneza,
- aparat cyfrowy, laminarka, drukarka.

1. TEMAT DZIENNY 5 – WSPÓLNIE OBCHODZIMY ŚWIĘTO NIEPODLEGŁOŚCI

2. RODZAJE AKTYWNOŚCI:

- społeczna – wspólne obchody Święta Niepodległości, zachowanie powagi podczas słuchania hymnu, wspólna zabawa;
- poznawcza – poznanie zabawy „Gramy w biało- czerwone”;
- językowa – opowiadanie o historii naszego kraju;
- ruchowa i zdrowotna – ćwiczenia ogólnorozwojowe, żołnierska musztra;
- artystyczna – wspólny taniec.

3. LITERATURA: wykaz umieszczony we wskazówkach dla nauczycieli.

4. CELE:

ogólne – kształtowanie przynależności społecznej oraz postawy patriotycznej,

szczegółowe – dziecko:

- wie jak należy zachować się podczas uroczystości przedszkolnej oraz państwowej,
- umie rozróżnić zachowanie właściwe od niepożądanego,
- potrafi zaproponować elementy do dekoracji i udekorować salę przedszkolną.

5. METODY: problemowa, słowna, oglądowa.

6. FORMY PRACY: grupowa, indywidualna, zespołowa.

7. ZADANIA – PYTANIA DO DZIECI

- Jak należy zachowywać się podczas uroczystości?
- Jak możemy udekorować salę na przybycie gości?
- Dlaczego 11 listopada obchodzimy Święto Niepodległości?

8. WARUNKI WYJŚCIOWE W ZAJĘCIU

- dekorowanie sali na uroczystość.

9. MOŻLIWOŚCI WYBORU

- dekoracja sali – wybór materiałów.

10. PRZEBIEG DZIAŁALNOŚCI DZIECI I NAUCZYCIELA

I część dnia (ranek):

- a) dekorowanie sali,
- b) ćwiczenia poranne.

II część dnia:

- a) zaproszenie naszych młodszych kolegów;
- b) przywitanie gości;
- c) wysłuchanie Hymnu Polski;
- d) musztra w wykonaniu dziecka, które wylosuje guzik od munduru
- e) opowiadamy o Święcie Niepodległości – Zabawa „Gramy w „biało- Czerwone”;
- f) pokaz tańca – polonez;
- g) na zakończenie przywieszenie w wyznaczonym miejscu godła Polski;
- h) słuchanie pieśni żołnierskich;
- i) obdarowanie gościa pamiątkowym zdjęciem.

III część dnia:

- a) podsumowanie całego tygodnia,
- b) podział na grupy – gry planszowe.

11. WARUNKI MATERIALNE:

- nagranie Hymnu Polski,
- nagranie poloneza,
- materiały do dekoracji sali – kwiaty białe i czerwone, baloniki białe i czerwone flagi,
- godło Polski,
- zabawa „Gramy w biało-czerwone”,
- upominek dla gościa.

5.2 Metoda Storyline⁹

Zwana inaczej metodą opowieści wychowawczej, metodą tematu lub szkocką – została opracowana w Szkocji przez Steve Bella. W Polsce przyjęła się nazwa Storyline, story – opowieść, line – linia – opowieść wyznacza główną linię zajęć. Metoda Storyline zaliczana jest do metod aktywizujących, gdyż spełnia podstawowe założenia metod zaliczanych do tej grupy. Pobudza do samodzielnego działania, rozwija pamięć i myślenie, wyzwala aktywność dzieci (aktywność dziecka musi być zawsze większa od aktywności nauczyciela).

Założenia Storyline:

Jest skoncentrowana na dziecku, aktywizuje i motywuje je do działania, łączy podstawowe umiejętności z prawdziwym światem, wyzwala uczucie wzajemnego respektu między dzieckiem i nauczycielem, umożliwia każdemu dziecku odpowiedni dla niego poziom trudności, dostarcza wielu okazji do współpracy, dostarcza wzorca, który jest powtarzalny, ale zawsze zmienny. W proponowanym modelu pracy zakłada się, że obserwacja w początkowym etapie nauczania może mieć zgubny wpływ na pomysłowość i wyobraźnię dzieci, na przykład: redagując ogłoszenie dzieci najpierw muszą wykorzystać swoją wiedzę na ten temat, dopiero potem przez porównanie z oryginalnymi ogłoszeniami uzupełniają treść swojego ogłoszenia. Jakość takiego „badania” ogłoszenia po wcześniejszym jego wyobrażeniu jest dużo większa, niż gdyby dzieci mogły na początku przeczytać treść prawdziwych ogłoszeń, a potem je napisać.

Podstawowymi elementami scenariusza Storyline są epizody (rozdziały danej historii) i pytania kluczowe, które przygotowuje nauczyciel.

⁹ A. Basińska, *Aktywne uczenie się metodą Storyline w edukacji wczesnoszkolnej*, „Życie Szkoły” nr 2/2009.

1. Nauczyciel wybiera temat, jaki chciałby zrealizować i wymyśla do niego historię. Historia (opowieść), którą zamierza przekazać dzieciom może być prawdziwa lub fantastyczna, ale zawsze występujące w niej zagadnienia dotyczą różnych problemów, z którymi dzieci stykają się na co dzień.
2. Następnie całą historię dzieli na epizody (rozdziały, części składowe), które w efekcie tworzą scenariusz całego projektu. Tutaj należy pamiętać, iż pierwszy epizod jest bardzo ważny: musi stanowić inspirujący start, który potrafi zainteresować dzieci i zachęcić je do działania. W innym wypadku nasza Storyline nie zostanie zrealizowana. Potem następuje rozwinięcie czyli kolejne epizody. W tej części przewidziany jest incydent – jakieś wydarzenie (burza, powódź, niespodzianka...), które zburzy spokojny tok historyjki, a jednocześnie podnieci ciekawość dzieci. Epizod końcowy powinien stanowić satysfakcjonujące zakończenie.
3. Po tym jak opowieść została podzielona na epizody, nauczyciel wymyśla pytania kluczowe do każdego z nich. Powinny być one tak sformułowane, aby prowadziły do aktywności planowanych i przewidzianych przez nauczyciela i jednocześnie umożliwiły dzieciom wykorzystanie posiadanej wiedzy i doświadczeń. Pytania te zadawane są dzieciom i dzięki ich odpowiedziom (działaniom) opowieść rozwija się. Tutaj należy przypomnieć jeszcze raz, że nauczyciel nie znając odpowiedzi na pytania kluczowe, nie wie do końca jak potoczy się historia. Można więc powiedzieć, że w tej metodzie wszystko jest w rękach dzieci.

Pytania „przesłuchujące” i pytania kluczowe (prawdziwe)

Wyróżnia się dwa rodzaje pytań: pytania, które wyzwalają u dzieci zaangażowanie, inwencję, refleksję lub działanie oraz pytania, których celem jest naprowadzenie dzieci na zamierzoną, jedyną poprawną odpowiedź. Te pierwsze pytania nazywane są pytaniami kluczowymi lub pytaniami prawdziwymi, natomiast drugi rodzaj pytań można nazwać „przesłuchującymi”. Problem stawiania takiego rodzaju pytań polega na tym, że nauczyciel zadaje dzieciom pytanie, na które zna jedną i jedyną poprawną odpowiedź. W takim wypadku dzieci zaczynają odgadywać odpowiedź jaką nauczyciel chce usłyszeć, unikają odpowiedzi, gdyż nie są pewne czy zadowoli ona nauczyciela, odpowiadają tylko wtedy, gdy są zupełnie pewne, że ich odpowiedź jest poprawna itd. Pierwsza grupa pytań to pytania kluczowe, które również zadawane są przez nauczyciela, ale w tym wypadku nauczyciel nie zna odpowiedzi na te pytania lub zna jedną z możliwych odpowiedzi. Odpowiedzi na te pytania pozwalają dzieciom odwołać się do ich własnych doświadczeń, a nie „suchych” faktów czy pojęć. Zadając pytania kluczowe nauczyciel prowadzi dzieci przez edukację, w której to one dostarczają odpowiedzi. Pytania kluczowe są nieodzownym elementem Storyline. Mają one na celu uczyć dzieci podejmowania inicjatywy i brania odpowiedzialności za własną edukację.

Sztuka tworzenia i zadawania pytań kluczowych jest bardzo trudna i wymaga odpowiedniej postawy nauczyciela: musi on akceptować decyzje dzieci, nawet jeśli nie są po jego myśli, szanować ich pracę, mieć dużo cierpliwości oraz konsekwentnie stawiać pytania kluczowe nawet wtedy, gdy akurat nie pracuje metodą Storyline.

Ważne!

- a) Pytanie kluczowe do epizodu wprowadzającego powinno brzmieć na przykład:
 - Czy zajmiemy się tą sprawą?
 - Czy pomożemy wróżce?
 - Czy zorganizujemy takie przyjęcie? itd.
- b) Pytania kluczowe powinny prowadzić do aktywności, działania dzieci, które nauczyciel przygotował lub przewidział!
- c) Jeżeli dzieci nie podejmą inicjatywy przy pierwszym pytaniu kluczowym do epizodu wstępnego, projekt nie zostaje zrealizowany!

EPIZODY (STORYLINE)

EPIZOD 1

Poniedziałek – poranek przed śniadaniem, do sali przynosi paczkę pracownik przedszkola. Do paczki przyklejona jest koperta w której znajduje się list.

LIST PRZEWODNI PRZYKLEJONY DO PACZKI

Drogie dzieci. Jestem żołnierzem Wojska Polskiego. Za kilka dni – 11 Listopada będziemy obchodzić bardzo ważne święto – Święto Niepodległości. Mam nadzieję, że w tym roku będziemy wspólnie świętować. Aby dobrze przygotować się do tej uroczystości musicie wykonać wiele zadań. Ponieważ w wojsku żołnierze wykonują rozkazy, ja też będę wydawał wam rozkazy. Od dziś przed śniadaniem, będziecie wykonywać ćwiczenia poranne, takie jak wykonują żołnierze. Po śniadaniu, kiedy zegar pokaże godzinę 9.00 wszyscy zbierzecie się w miejscu wyznaczonym przez Waszą Panią. Wybierzecie list przeznaczony na dany dzień tygodnia i wykonacie opisane w nim zadania do wykonania. W trakcie codziennych zajęć należy przeprowadzić żołnierską musztrę. Będzie ją prowadzić ten przedszkolak, który wylosuje guzik od mojego munduru. Życzę Wam miłego tygodnia, dobrej zabawy. Spotkamy się w dniu obchodów święta.

Pytania kluczowe:

- Czy przygotujemy się do Święta Niepodległości?
- Czy będziemy wypełniać zadania żołnierza ?

LIST 1 (pierwszy)

Mam dla Was i dla Waszej Pani zadania do wykonania. Dziś jest poniedziałek, pierwszy dzień tygodnia.

Rozkaz nr 1

Wasza Pani przeczyta Wam Legendę o Lechu, Czechu i Rusie. Wysłuchajcie jej uważnie. Porozmawiajcie o tym jak powstało państwo polskie.

Pytania:

- O czym opowiada legenda?
- Jak powstało państwo polskie?
- Co jest godłem Polski i dlaczego?

Rozkaz nr 2

Podzielcie się na 4 zespoły, losując emblematy przygotowane w pudełku, następnie wykonajcie zadania przygotowane dla każdej z grup.

- koła białe – godło z origami
- koła czerwone – kolorowanie kredkami – godło
- kwadraty białe – wyklejanie godła plasteliną
- kwadraty czerwone – wyklejanie bibułą

Rozkaz nr 3

Wspólnie z Panią przygotujcie wystawę prac w kąciku patriotycznym

Pytanie kluczowe:

- Gdzie możemy zrobić kącik patriotyczny?
- Jak możemy nazwać ten kącik (na przykład: NASZ DOM TO POLSKA)

Rozkaz nr 4

Zostawiam Wam grę planszową – **POLSKA** – miłego grania, pamiętajcie, że przegrana to nie koniec świata. Ważna jest wspólna zabawa.

EPIZOD 2

LIST 2 (drugi)

Przedszkolaki, dziś wtorek – drugi dzień tygodnia. Mam dla Was nowe zadania.

Rozkaz nr 1

Wysłuchajcie wiersza „Polskie skarby” i odpowiedzcie na pytania:

- Jaką Polskę ma symbole narodowe?
- Jakie kolory występują w naszych barwach ojczystych?

Pytanie kluczowe:

- Jak możemy udekorować nasz kącik patriotyczny?

Rozkaz nr 2

W wyznaczonych grupach wykonajcie zadanie bojowe – każda z grup ma do przygotowania:

- koła białe – wysłuchanie wiersza „Róże Agaty”, wykonanie kwiatów białych i czerwonych;

- koła czerwone – wiatraczki;
- kwadraty białe – kokardy narodowe;
- kwadraty czerwone – flagi;
- kwiatami i kokardami udekorujcie kącik patriotyczny, a wiatraczki i flagi sprawdźcie jak zachowują się na wietrze.

Rozkaz nr 3 – przekażcie mój list Waszym rodzicom.

Rodzice przedszkolaków, pozwólcie Waszym dzieciom przynieść do przedszkola zdjęcia, na których Wy albo Wasi dziadkowie byliście małymi dziećmi. Napiszcie dzieciom – w co lubiliście się bawić, jak była wasza ulubiona potrawa, jak na was mówiono w dzieciństwie.

W imieniu dzieci – Dziękuję. Żołnierz WP

EPIZOD 3

LIST 3 (trzeci)

Przedszkolaki, dziś środa – trzeci dzień tygodnia. Mam dla Was nowe zadania.

Rozkaz nr 1

Dziś poznacie niezwykłą osobę związaną z historią naszego kraju.

Był taki smutny czas w historii naszej Ojczyzny, gdy na ponad sto lat utraciła swoją niepodległość. Trzy wielkie państwa: Austria, Prusy, Rosja podzielili Polskę między siebie. Chcieli aby Polacy zapomnieli, że mówią po polsku i nie wolno im było używać polskich symboli narodowych – flagi, godła. A za mówienie po polsku polskie dzieci były karane.

Nasi przodkowie próbowali walczyć. Trwało to aż 100 lat. Polacy nigdy nie zrezygnowali z walki o wolność. Niepodległość nasi przodkowie odzyskali pod wodzą Józefa Piłsudskiego 11 listopada 1918 roku.

JÓZEF PIŁSUDSKI

Gdy był małym dzieckiem, mama mówiła do niego Ziuk. Mama czytała mu o Polsce, o tym że jest to wielki i silny kraj. Jak miał 7 lat obiecał sobie, że jak dorośnie to wywalczy dla Polski niepodległość. W trakcie wielkiej wojny wyjechał z Polski i poza jej granicami utworzył Legiony Polskie – czyli wojsko składające się z Polaków. Wrócił z nimi do naszego kraju i wspólnie z żołnierzami wywalczyli dla nas niepodległość. Był to dzień 11 listopada 1918 roku. Za swoje zasługi został mianowany pierwszym Naczelnikiem Państwa Polskiego i pierwszym Marszałkiem Polski. Był również tatą miał dwie córki Wandę i Jadwigę.

Józef Piłsudski miał swojego ulubionego konia – klacz Kasztankę.

Żołnierze mówili na swojego wodza – Dziadek – bo miał ogromne wąsy. Lubił słodczyce, placek ze śliwkami i bardzo słodką herbatę.

Pytania:

- Kim był Józef Piłsudski? Dlaczego był ważną postacią?
- Dlaczego historia naszego kraju była smutna? (Nie wolno było używać symboli narodowych, utraciliśmy swoją niepodległość)

Rozkaz nr 2. W wyznaczonych grupach wykonajcie portret Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Pytanie kluczowe:

- Gdzie możemy umieścić nasze prace?

Rozkaz nr 3. W wyznaczonych grupach będziecie grać w gry planszowe.
Pytania:

- Kto pokoloruje rycerza?
- Kto zna dużo słów rozpoczynających się na literę P – jak Polska?
- Kto chce zbierać flagi?

EPIZOD 4

LIST 4 (czwarty)

Przedшкоlaki, dziś czwartek – czwarty dzień tygodnia. Mam dla Was nowe zadania.

Rozkaz nr 1

Wysłuchajcie wiersza „Katechizm polskiego dziecka”. Porozmawiajcie na temat wiersza.

Pytanie:

- Kto to jest dobry Polak, co to znaczy być dobrym przedшкоlakiem?

Pytanie kluczowe:

- Jaką zasadą możemy uzupełnić kodeks przedшкоlaka?
(Jesteśmy dobrymi Polakami)

Rozkaz nr 2

Wysłuchajcie hymnu Polski.

Pytanie:

- Jak należy się zachować podczas słuchania hymnu? Jakie pieśni śpiewali dawniej żołnierze?

Rozkaz nr 3

W dawnych czasach ludzie też lubili się bawić i tańczyć. Zobaczcie jak tańczyli poloneza, spróbujcie się nauczyć. Na pewno Wasza Pani Wam pomoże.

Rozkaz nr 4

Jutro jest piątek. Kiedy zegar wskaże godzinę 10 przybędę do Waszego przedшкоla i sprawdzę jak wam poszły wszystkie zadania. Mam nadzieję, że jesteście dumni z tego, że jesteście Polakami. Już nie mogę się doczekać naszego spotkania.

Do wspólnej zabawy zaprosicie młodszych kolegów.

Pytanie kluczowe:

- Czy przygotujemy naszemu gościowi niespodziankę?
- Jaką niespodziankę wręczymy żołnierzowi?

EPIZOD 5**LIST 5 (piątek)**

Przedszkolaki, dziś piątek – piąty dzień tygodnia. Mam dla Was nowe zadania.

Rozkaz nr 1

Zaproście swoich młodszych kolegów do wspólnej zabawy w „Gramy w biało-czerwone”. Już niedługo godzina 10. Przybędę do Was. Mam nadzieję, że wiecie dlaczego dzień 11 Listopada jest tak ważny dla każdego Polaka.

Pytanie kluczowe

- W jaki sposób możemy udekorować naszą salę?

Wspólna zabawa. Pokazanie Gościowi naszego kącika patriotycznego. Wykonanie zadań do zabawy – „Gramy w biało-czerwone”.

5.3 Materiały dla nauczycieli

Przygotowane materiały są uzupełnieniem do zajęć prowadzonych zarówno metodą klasyczną jak i metodą Storyline.

5.3.1. Aktywność ruchowa

W planowaniu aktywności dzieci znaczącą rolę pełni ruch. W proponowanych treściach materiału zaplanowano zestaw ćwiczeń porannych oraz zestaw ćwiczeń gimnastycznych. Przedstawiamy przykładowe zestawy zajęć z aktywności ruchowej.

a) Zestaw ćwiczeń porannych (zaprawa poranna)

1. Zabawa orientacyjno-porządkowa – marsz w różnych kierunkach, na sygnał gwizdka leżenie przodem, na sygnał bębienka leżenie tyłem.
2. Ćwiczenia dużych grup mięśniowych – stanie w rozkroku, skręty tułowia.
3. Ćwiczenie równoważne – żołnierz przechodzi przez rzekę – lina mostek.
4. Bieg – bieg po sali na sygnał stanie na baczność.
5. Ćwiczenie uspokajające – marsz po kole w rytm muzyki marszowej.

b) Zestaw ćwiczeń gimnastycznych miejsce – sala gimnastyczna. Przybory – woreczki gimnastyczne w dwóch kolorach (białe i czerwone).

„Każdy żołnierz wie, że sport to zdrowie”

I. Część wstępna

1. Przygotowanie – woreczki rozłożone na podłodze przez dyżurnych, na sygnał dzieci podchodzą, każdy szuka woreczka i staje przed nim
2. zabawa orientacyjno-porządkowa – „Kto umie słuchać żołnierza” – dzieci chodzą po sali i podrzucają woreczki, na sygnał wybranego dziecka zatrzymują się i stają bez ruchu (pozycja BACZNOŚĆ). Woreczki mogą spaść na podłogę nie podnosimy ich podczas bezruchu, aż sygnał pozwoli im na dalszą zabawę.

II. Część główna

1. Ćwiczenia tułowia – skłony w przód – ustawienie parami w rozsypce (siłowanie żołnierzy). Dzieci stają w rozkroku tyłem do siebie w odległości jednego kroku. Skłon w przód i przesuwanie woreczków po podłodze, następnie wyprost i odpoczynek.
2. Skłony boczne tułowia – rozkrok, woreczek leży na lewym barku. Skłon tułowia w lewo – woreczek spada na podłogę. Podniesienie woreczka i położenia go na prawym barku i wykonanie skłonu w prawą stronę (każdy żołnierz wie, gdzie jest strona prawa a gdzie lewa).
3. Ćwiczenie mięśni brzucha – siad skulny, woreczek włożyć między stopy i przejść do leżenia tyłem. Przenieść woreczek za głowę i podać do wyciągniętych rąk należy zastosować ruch ciągły – stopy podają woreczek do rąk i wracają do leżenia, następnie należy przenieść nogi za głowę i ręce wkładają woreczek między stopy.
4. Ćwiczenie równowagi – dzieci w rozsypce, każde trzyma woreczek. Podnieść wysoko kolano, przerzucić woreczek pod kolanem do góry i złapać go w powietrz, potem zmiana nogi.
5. Bieg (żołnierz potrafi szybko biegać) – dzieci ustawione w dwóch szeregach, tyłem do siebie na środku sali. Na sygnał biegną do linii, którą nauczyciel wyznaczył prze każdym z szeregów, zostawiają woreczki i biegną na miejsce. Na dźwięk następnego sygnału biegną po woreczki i wracają na miejsce.
6. Ćwiczenia tułowia – skrętoskłony. Dzieci stoją w rozsypce w małym rozkroku, woreczek trzymają oburącz w górze, lekko w przód na skos. Skłaniają się do lewej nogi, wyprost następnie do prawej.
7. Rzuty – dzieci w kole – w środku obręcz, do której dzieci na sygnał rzucają woreczkami (dzieci odliczają jeden, dwa, jeden, dwa – na zmianę rzucają jedynki i dwójki).
8. Ćwiczenia nóg – stają w rozsypce, trzymają woreczek między kolanami – wykonują przysiad, klęk podparty i ponownie wstają.
9. Podskoki – utworzenie dwóch kół według kolorów woreczka – woreczki leżą po kole w odstępie. Dzieci przeskakują obunóż przez woreczki.

III. Część końcowa

1. Ćwiczenie stóp leżenie tyłem, nogi zgięte w kolanach. Podnosimy palcami od nóg woreczek i podajemy do rąk, zmiana nogi.
2. Ćwiczenie mięśni grzbietu – siad skrzyżny, ręce na kolanach, woreczek włożony pod brodę i mocno trzymany. Skłon tułowia w

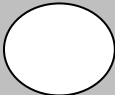
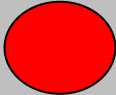
przód i puszczenie woreczka na podłogę i wyprost tułowia. Następnie wstanie, położenie woreczka na głowie i odłożenie w wyznaczone miejsce.

5.3.2 Wskazówki dla nauczycieli (do metody klasycznej i Storyline)

1. Do realizacji zadań metodą Storyline przygotowujemy pudełko, w którym znajduje się pięć listów (rulonów) z oznaczeniem, w którym dniu tygodnia należy go odczytać (od poniedziałku do piątku). Odbiorca przesyłki – Dzieci z grupy (starszaki) Przedszkole... ul....., miejscowość. Przykład: Starszaki z Przedszkola Miejskiego nr 19, ul. C.K. Norwida 4, 76–200 w Słupsku.
2. Na wszystkie dni tygodnia przygotowujemy zestaw ćwiczeń porannych oraz na wybrane dni zestaw ćwiczeń gimnastycznych z wykorzystaniem elementów musztry wojskowej.

DZIEŃ 1.

1. „Legenda o Lechu, Czechu i Rusie”. Nauczyciele mają do wyboru tekst pisany prozą i wierszem. (Załącznik nr 1)
2. Do losowania zespołów potrzebne są emblematy (koła białe i czerwone, kwadraty białe i czerwone oraz napisy imion dzieci). Tablica wykonana na szarym papierze wieszamy w widocznym miejscu, będzie ona nam służyła do końca tygodnia. Jeżeli dziecko nie będzie w pierwszym dniu, to w następnym dniu losuje żeton i dopisujemy go do grupy.

			
KRZYŚ	WIOŁA	LENKA	KASIA
OLA	ZBYSZEK	JAGODA	ULA
MAREK	JAŚ	MARCIN	BASIA

1. Do zadań w grupach potrzebne sylwety – godło Polski oraz materiały (koła białe i czerwone orgiami, plastelina, bibuła, kredki). (Załącznik nr 2)
2. Napis do kącika patriotycznego – Nasz dom to Polska.
3. Gra planszowa – Polska (Załącznik nr 3)

Załącznik nr 1

Polskie legendy: O Lechu, Czechu i Rusie – O powstaniu państwa polskiego¹⁰

Dawno temu plemiona Słowian zamieszkiwały dalekie krainy. Żyli w dobrobycie i w zgodzie ze sobą. Na czele trzech największych i najpotężniejszych rodów stali trzej bracia: Lech, Czech i Rus. Ludzie cieszyli się z wielkiej mądrości swych przywódców, a dobrobyt jaki nastał za ich panowania spowodował, iż plemiona słowiańskie znacznie się rozrosły. Niestety wraz ze wzrostem liczby ludności zaczęło brakować ziaren z pobliskich pól, zwierzyn w lasach oraz ryb w rzekach. Ludzie zaczęli obawiać się głodu. Bracia dostrzegli ten problem i postanowili naradzić się co można z tym zrobić. Długo debatowali, aż w końcu postanowili poszukać nowych ziem dla swoich rodów.

Na drugi dzień zwołali swoje rodziny i przyjaciół i obwieścili co postanowili. Początkowo ludziom nie spodobał się pomysł braci, ale zaufali ich mądrości i decyzjom. Najbliższe dni rody spędziły na przygotowaniach do wyprawy. Pakowali swój dobytek i wznosili modły do swoich bóstw o powodzenie poszukiwań nowych ziem. Przyszedł w końcu dzień w którym opuścili swoje domostwa. Przodem jechali zbrojni, aby sprawdzać jakie niebezpieczeństwa czekają wędrowców. Za wojami jechały wozy ze starcami, kobietami i dziećmi oraz całym dobytkiem rodów słowiańskich. Na końcu jechał znów mały oddział straży, aby zapewnić bezpieczeństwo podróżników również za ich plecami.

Droga była ciężka. Czasem trzeba było przebrnąć rwące rzeki, czasem przepędzić atakujące watahy wilków lub dzikich plemion. Czasem podróżujący musieli przedzierać się przez gęste puszcze, w mrokach których czaiły się tajemnicze stwory. Słowianie ufali jednak swoim przywódcom Lechowi, Czechowi i Rusowi, a dla ich wsparcia jeszcze mocniej modlili się do swoich bóstw i uparcie dążyli przed siebie.

Po wielu tygodniach znaleźli się wśród bezkresnych, żyznych równin, wśród których błyszczały w słońcu wody wielu rzek. Podczas postoju Rus rzekł do braci:

— Moi ludzie są już zmęczeni podróżą. Czujemy, iż te stepy są nam pisane i tu będzie nasz

dom. Tu zostaniemy i założymy naszą osadę. Lech i Czech pożegnali się z bratem, przysięgli, że jeszcze kiedyś się spotkają i ruszyli w dalszą podróż.

¹⁰ <http://www.bajkowyzakatek.eu/2010/11/polskie-legendy-o-lechu-czechu-i-rusie.html>.

Postanowili ruszyć za słońcem stojącym w zenicie, gdyż starszy z braci Czech lubił ciepło dawane przez promienie słoneczne.

Po wielu dniach podróży dotarli do wielkiej góry. Rozbili obóz u jej stóp. Przyszedł wtedy Czech do Lecha i tak mówi:

— Wiesz dobrze jak kocham słońce, a z tej góry będę miał bliżej do jego promieni. Ziemie są tu bardzo urodzajne. Tu zostaniemy i założymy osadę dla mego ludu.

Trudno było Lechowi opuścić brata, ale wiedział, że w końcu i on znajdzie swoje miejsce. Po kilku dniach pożegnał Czecha, przypomniał o przysiędze jaką złożyli jeszcze z Rusem, iż pewnego dnia się spotkają i ruszył w dalszą podróż. Po wielu dniach rozbili obóz i zaczęli przygotowywać posiłek. Lech rozejrzał się po okolicy. Ujrzał rzeki pełne ryb, bory pełne zwierzyny i ziemie nie mniej żyzne jak te Czecha i Rusa. Spojrzał na swoich ludzi, dostrzegł ich zmęczenie ciągłą podróżą i tak do nich przemówił.

— Nadszedł kres naszej podróży. Czuję, iż to jest nasze miejsce i tu powinniśmy zostać. Tu założymy naszą osadę.

Ludzie ucieszyli się bo byli już bardzo strudzeni, jednak pragnęli, aby bóstwa dały im znak, iż jest to faktycznie koniec ich podróży. W tym też momencie gdzieś z góry rozległ się głośny okrzyk. Słowianie unieśli głowy, aby zobaczyć skąd on dobiega i ujrzeli wielkiego białego orła lądującego w gnieździe na szczycie ogromnego dębu. Widok zapierał dech w piersiach. Biel piór ptaka odcinała się pięknie na tle czerwieni nieba i zachodzącego właśnie słońca. Nikt nie miał wątpliwości, iż jest to znak na który czekali.

W miejscu w którym rozbili obóz zbudowano gród. Na cześć ptaka, który zakończył ich wędrówkę nadano osadzie kształt orlego gniazda i nazwano Gnieznem, zaś biały orzeł na tle czerwieni stał się godłem rodu Lecha, a później całego państwa polskiego, któremu ów ród dał swój początek.

Polskie legendy wierszem: O Lechu, Czechu i Rusie¹¹

Wiele lat temu w pięknej krainie
żyło trzech braci, a tak mieli na imię:
pierwszy to Lech, drugi Rus ostatni zaś Czech.
Zawsze i wszędzie chodzili we trzech.
Łowili razem ryby w jeziorze,
marzyli, by kiedyś zobaczyć morze,
jeździli również na polowania
w lasy gdzie żyła złocista łąnia.

Nadeszły jednak gorsze czasy
opustoszały jeziora, opustoszały lasy
Puste były również pola
Nastąpiła dla Słowian wielka niedola.
Wtedy trzech bracia razem krzyknęli:
Czas nam wyruszyć z tej pustej kniei!
Wszyscy więc opuścili rodzinne domy
Ruszyli w świata dalekie strony.

Wędrowali cierpliwie długie tygodnie,
szukając miejsca, by móc żyć godnie.
Aż wreszcie znaleźli piękną krainę
a w niej rozległą, zieloną równinę.
Było tam mnóstwo błękitnych rzek
Rozejrzał się Rus i tak braciom rzekł:
„Tutaj bracia się rozejdziemy

¹¹ <http://www.bajkowyzakatek.eu/2010/05/polskie-legendy-wierszem-o-lechu-czechu.html>.

Ja z moim ludem tu zostaniemy”.

I zaczął Rus budować osadę nową
Zaś braci pożegnał przed dalszą drogą.
Lech oraz Czech długo rozważali
W którą stronę będą wędrowali.
Czech kochał przestrzeń, rześkie powietrze
Spojrzał na niebo i tak bratu rzecze:
„Zobacz jak słońce ogrzewa cudnie
Idźmy za słońcem, wprost na południe”.

Ruszyli raźnie i czuli, że są coraz bliżej
Miejsca gdzie słońce wspina się najwyżej
Wkrótce dotarli do wielkiej góry,
góry której szczyt skrywały chmury,
zielone łąki jej stopy ozdabiały
i żyzne pola, a na nich złote łąny.
„Ja Lechu tutaj z ludem pozostanę
i tam nieopodał nasza osada stanie”.

I zaczął Czech budować grodzisko
Ciesząc się wielce, że ma niebo blisko.
Dobrze Lechowi było w Czecha obozie
Lecz czuł nieustannie, że czas mu w drogę.
Pożegnał więc brata i ruszył ze swym ludem
Szukając swej ziemi z coraz większym trudem.
Postanowił przejść góry, przemierzał lasy,
przekraczał rzeki i równin bezkresy.

Podróż męczyła dzielny lud Lecha
Czy ich ojczyzna, gdzieś na nich czeka?
Rozejrzał się wódz, lasy pełne zwierza,
rzeki pełne ryb, piękne pojezierza.
Zwołał więc swój lud i tak do nich rzecze:
„Zbudujemy tu gród, co na to powiecie?”
„Mądrość przemawia Lechu przez Twe usta
Czy dostaniemy jeszcze przychylność od bóstwa”

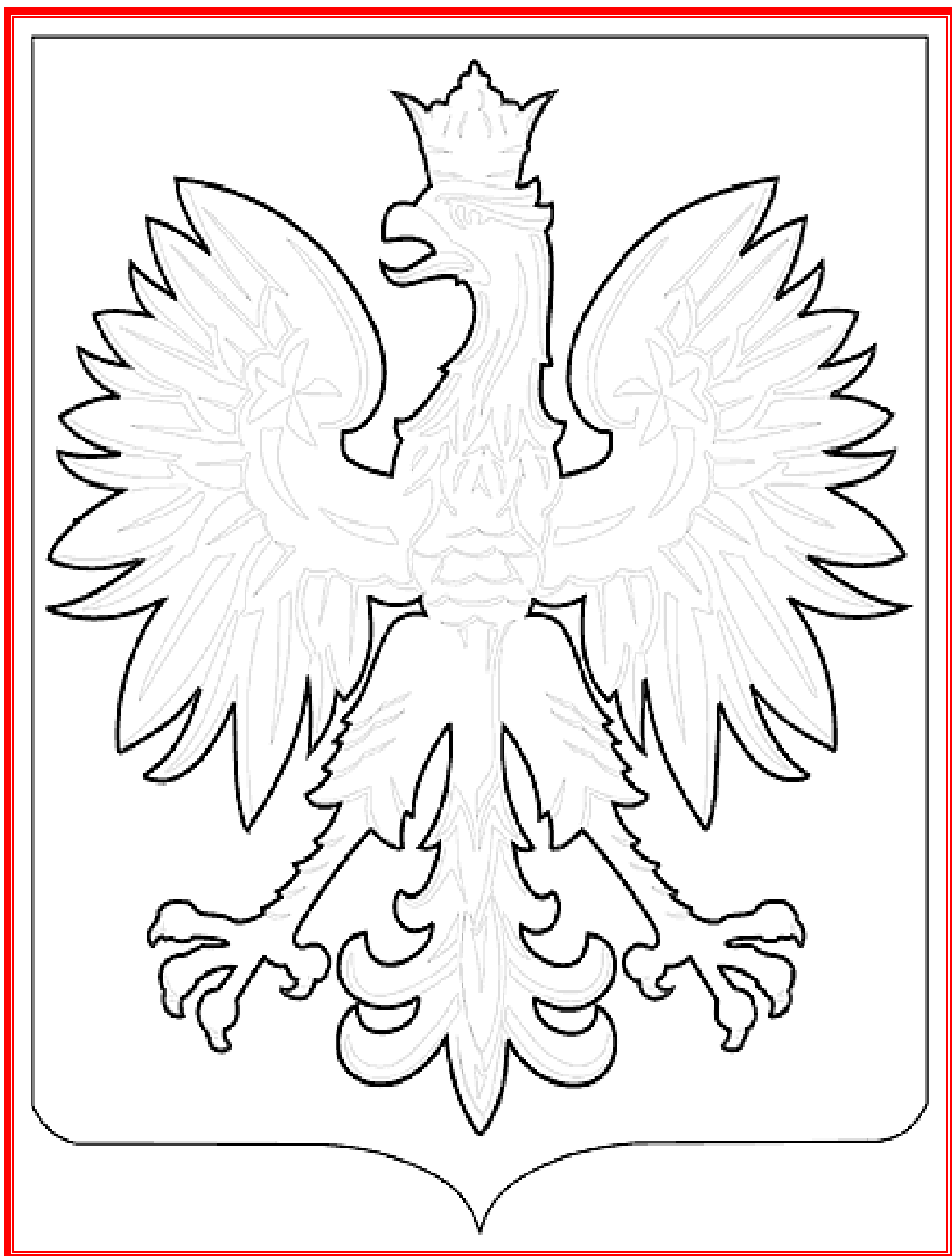
I w tym momencie na tle czerwonego nieba
Opadł biały orzeł na sam czubek drzewa.
„To właśnie znak od bóstwa naszego
Zbudujmy gród w postaci gniazda orlego”
Gród powstał piękny, mocny i wspaniały
A orzeł i czerwień jego symbolem się stały.
Wiele lat później z ziem Lecha państwo utworzono
A kraj, który powstał Polską nazwano.

Ilustracje do „Legandy o Lechu, Czechu i Rusie”¹²

¹² https://www.google.pl/search?q=ilustracje+do+legandy+o+lechu+czechu+i+rusie&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=e9HGUdTCNI_LsgbNn4GwAw&ved=0CCwQsAQ&biw=1190&bih=654

Załącznik nr 2

godło Polski

Załącznik nr 3

GRA PLANSZOWA **POLSKA**

Do gry potrzebne będzie:

- Kostka do gry
- Po jednym pionku dla każdego gracza
- Kredki lub mazaki

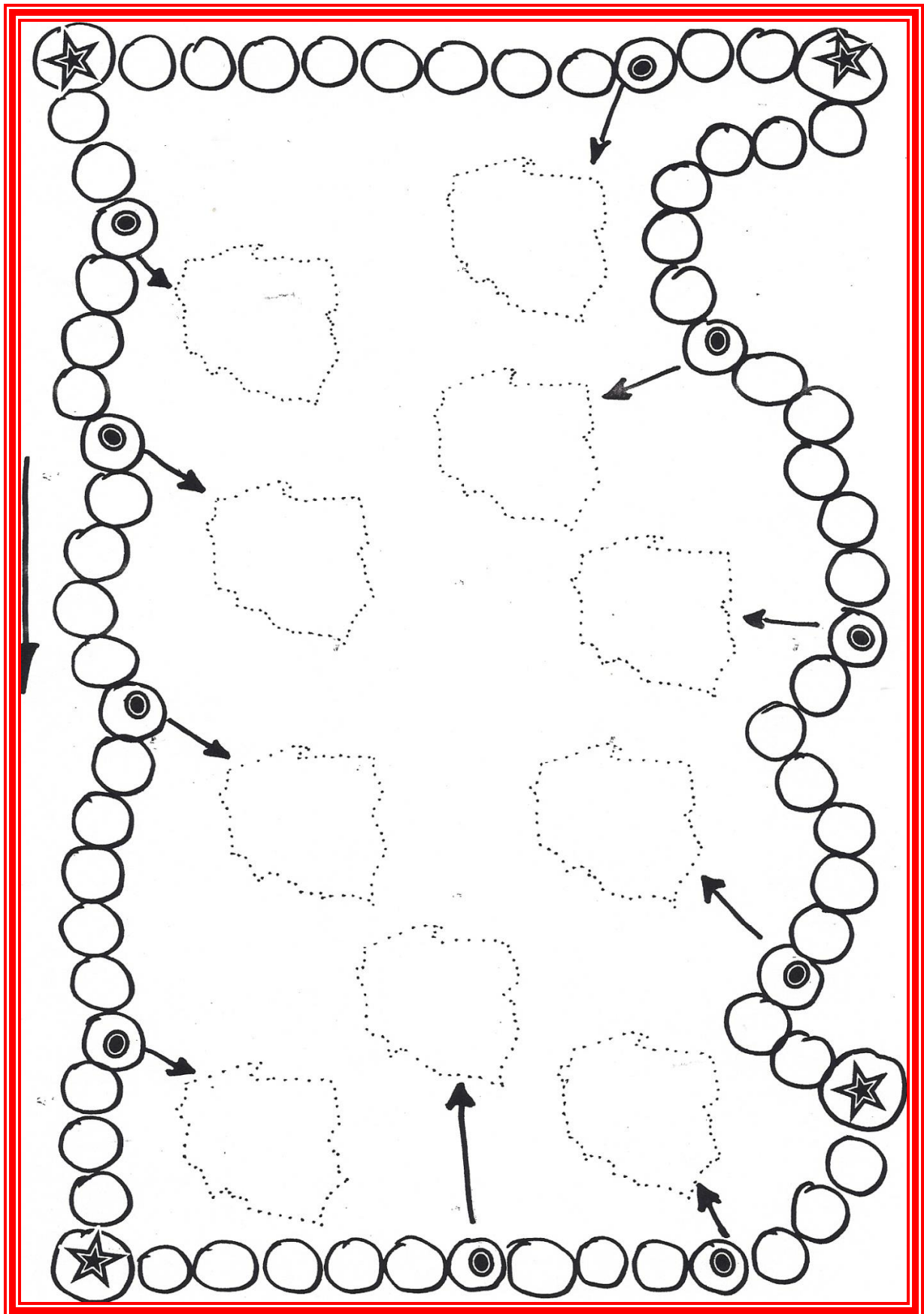

Reguły gry:

Gracze stawiają swoje pionki na polach z

Każdy na innym. Pierwszy gracz rzuca kostką i porusza się swoim pionkiem po okrągłych polach w kierunku, który pokazują strzałki na zewnątrz trasy, o tyle pól ile oczek wyrzucił na kostce. Gdy gracz zakończy ruch na polu oznaczonym czarnym kółeczkiem musi dokończyć rysunek jaki pokazuje strzałka, tak żeby otrzymać kontur Polski. Każdy gracz maluje obrazki innym kolorem. Jeśli obrazek należący do pola jest już pokolorowany gracz nie może wybrać innego rysunku. Gracze okrążają trasę nawet kilka razy, do momentu zamalowania wszystkich konturów. **Zwycięzcą** rozgrywki jest ten uczestnik zabawy, któremu uda się dokończyć najwięcej rysunków.

DZIEŃ DRUGI

1. Wiersz „Polskie skarby”. (Załącznik nr 1)
2. List do rodziców dzieci, dla każdego dziecka. (Załącznik nr 2)
3. Przygotowanie materiałów do wykonania:
 - a) kwiatów, (Załącznik nr 3)
 - b) kokard, (Załącznik nr 4)
 - c) flag, (Załącznik nr 5)
 - d) wiatraczków. (Załącznik nr 6)
4. Wiersz „Róże Agaty” (Załącznik nr 3)

Załącznik nr 1

Beata Szurowska „Polskie skarby”

Ma Polska trzy skarby
bezcenne, rzecz oczywista,
to hymn narodowy, godło
i sztandar-flaga ojczyzna

Biało-czerwona flaga
powiewa na polskim niebie,
z nią w ręku nasi przodkowie
walczyli o wolność dla ciebie.

Hymn narodowy z dumą
śpiewało polskie wojsko,
z radością się go uczymy
dla ciebie, kochana Polsko.
A biały orzeł z godła
spogląda pełen powagi,
to symbol polskiego zwycięstwa,
wolności i odwagi.

Załącznik nr 2

Rodzice przedszkolaków, pozwólcie Waszym dzieciom przynieść do przedszkola zdjęcia, na których Wy albo Wasi dziadkowie byliście małymi dziećmi. Napiszcie dzieciom – w co lubiliście się bawić, jak była wasza ulubiona potrawa, jak na was mówiono w dzieciństwie. W imieniu dzieci – dziękuję. Żołnierz WP

Załącznik nr 3

KWIATY

T. Kubiak „Róże Agaty”

Posadziła Agata w ogrodzie dwie róże.
Róże rosły i rosły, dziś obie są duże.
Obie pięknie zakwitły ze słońcem w koronkach.
Jedna róża jest biała, a druga czerwona.
Nim Agata dwie róże do bukietu zerwie –
zapytajcie, co znaczy biel róży i czerwień.

Załącznik nr 4
FLAGI

Załącznik nr 5 KOKARDY NARODOWE¹³

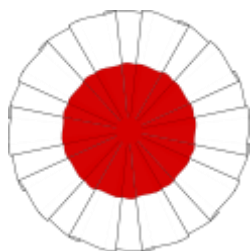
Kokarda jest kolistą rozetką (wcześniej również stosowano kokardy w owalnym kształcie) złożoną z dwóch kolorowych wstążek. Według zaleceń średnica kokardy narodowej powinna wynosić od 4 do 6 cm i powinna składać się z dwóch okręgów białego centralnego oraz okalającego go czerwonego. Zgodnie z heraldycznym znaczeniem barw kokarda odwzorowuje godło Królestwa Polskiego: białego orła na czerwonym polu.

„Kokardki państwowe (narodowe) polskie okrągłe mają mieć:

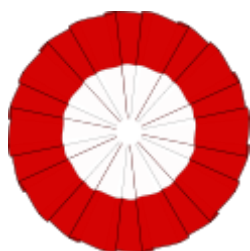
- 1) środek (serce) biały objęty kołem czerwonym poza którym na zewnątrz jest jeszcze biały otok albo
- 2) kokardka narodowa polska ma mieć tylko środek (serce) biały otoczony na zewnątrz barwą czerwoną (cynober).

Kolor bowiem biały jako zastępujący godło orła białego musi być zawsze na pierwszym miejscu drugie miejsce przypada barwie tarczy t.j. barwie czerwonej”. – hasło Kokarda Narodowa – Encyklopedia „Guttenberga” – 1931 rok

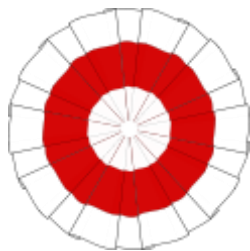
Pomimo takich ustaleń heraldycznych, powszechnym stało się noszenie kokard o odwróconej kolejności barw (czerwone serce z białym otokiem) – ukazał to m.in. Artur Grottger na obrazie *Pożegnanie*.

Kokarda noszona m.in. w okresie powstania styczniowego

Kokarda noszona między innymi w okresie powstania wielkopolskiego (poprawna heraldycznie)

Kokarda heraldyczna (forma najbardziej rozbudowana)

¹³ http://pl.wikipedia.org/wiki/Kokarda_narodowa.

Zastosowanie biało-czerwonych kokard

Kokardy narodowe przypinane były na manifestacjach patriotycznych oraz w czasie powstań narodowych:

w

- w 1846 roku biało-czerwone kokardy przypinali powstańcy w Krakowie,
- w 1848 roku Komitet Narodowy Polski w Poznaniu w Wielkim Księstwie Poznańskim ustanowił biało-czerwone kokardy jako barwy powstańcze,
- w 1863 roku zakładali je powstańcy styczniowi często zamiast białej wstążki umieszczając na czerwonym tle centralnie metalowego orzełka^[6],
- w latach 1914–1918 przypinali je do rogatywek ułani Legionów Polskich,
- w 1918 roku w czasie Powstania wielkopolskiego.

Kokarda obecnie

Zwyczaj noszenia kokardy na piersi podczas oficjalnych uroczystości z okazji świąt państwowych (przede wszystkim 2 maja, 3 maja i 11 listopada) spopularyzował prezydent Lech Kaczyński i jest kontynuowany przez jego następcę, Bronisława Komorowskiego.

Kokarda narodowa bywa błędnie nazywana „kotyliem”

Załącznik nr 6
WIATRACZEK

DZIEŃ TRZECI

1. Elementarz historyczny dla przedszkolaka (Załącznik nr 1)
2. Karty pracy (Załącznik nr 2)
3. Gry planszowe:
 - a) Flaga Polski(Załącznik nr 3) – gra losowo-strategiczna;
 - b) P– jak Polska(Załącznik nr 4) – ćwiczenie słownikowe, przygotowanie do czytania;
 - c) Rycerz (Załącznik nr 5) – ćwiczenia przygotowujące do pisanía.

Załącznik nr 1¹⁴

Dziś poznacie niezwykłą osobę związaną z historią naszego kraju.

Był taki smutny czas w historii naszej Ojczyzny, gdy na ponad sto lat utraciła swoją niepodległość. Trzy wielkie państwa: Austria, Prusy, Rosja podzielili Polskę między siebie. Chcieli aby Polacy zapomnieli, że mówią po polsku i nie wolno im było używać polskich symboli narodowych – flagi, godła. A za mówienie po polsku polskie dzieci były karane.

Nasi przodkowie próbowali walczyć. Trwało to aż 100 lat. Polacy nigdy nie zrezygnowali z walki o wolność. Niepodległość nasi przodkowie odzyskali pod wodzą Józefa Piłsudskiego 11 listopada 1918 roku.

JÓZEF PIŁSUDSKI

Gdy był małym dzieckiem, mama mówiła do niego Ziuk. Mama czytała chłopcu o Polsce, o tym że jest to wielki i silny kraj. Jak miał 7 lat obiecał sobie, że jak dorośnie to wywalczy dla Polski niepodległość. W trakcie wielkiej wojny wyjechał z Polski i poza jej granicami utworzył Legiony Polskie – czyli wojsko składające się z Polaków. Wrócił z nimi do naszego kraju i wspólnie z żołnierzami wywalczyli dla nas niepodległość. Był to dzień 11 listopada 1918 roku. Za swoje zasługi został mianowany pierwszym Naczelnikiem Państwa Polskiego i pierwszym Marszałkiem Polski. Był również tatą miał dwie córki Wandę i Jadwigę.

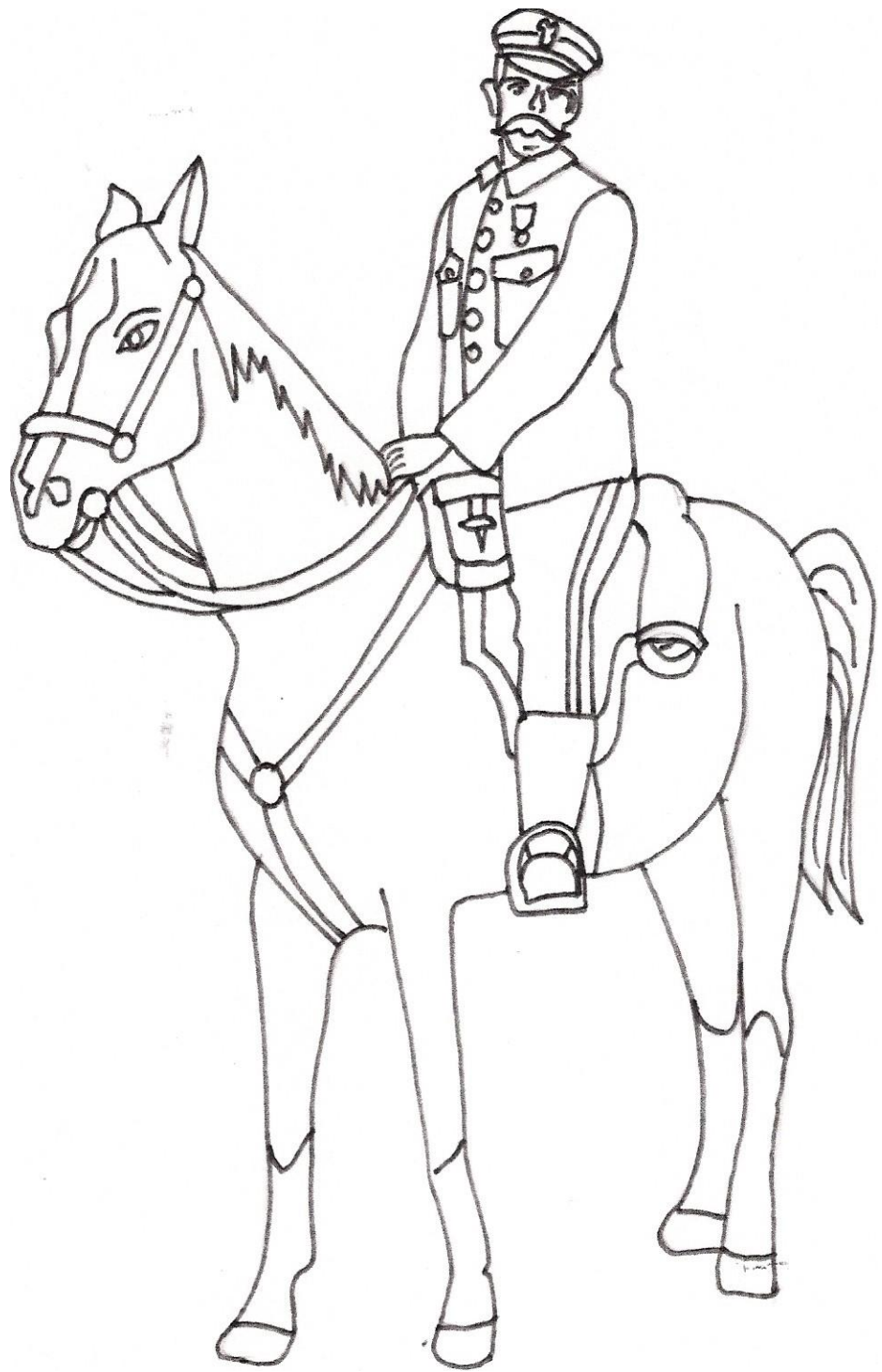
Józef Piłsudski miał swojego ulubionego konia – klacz Kasztankę.

Żołnierze mówili na swojego wodza – Dziadek – bo miał ogromne wąsy. Lubił on słodyczne, placek ze śliwkami i bardzo słodką herbatę.

¹⁴ Więcej wiadomości umieszczono w niezbędniku historycznym dla nauczycieli.

¹⁵ <https://www.google.pl/search?q=pi%C5%82sudski+ilustracje&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=B-bGUcjvNMOQtAbV8oFg&ved=0CDcQsAQ&biw=1190&bih=654>
https://www.google.pl/search?q=pi%C5%82sudski+kolorowanka&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=xObGUYnuLoiQtQbKmoHoDA&ved=0CDsQsAQ&biw=1190&bih=654#facrc=&imgdii=&imgrc=2-Y8dH3xk9wlvM%3A%3BKqSAo8Ja3GW1OM%3Bhttp%253A%252F%252F1.bp.blogspot.com%252F_XEDMSZYlAM%252FTlewe3XgHAI%252FAAAAAAAAAAJE%252FnKgAu4iT6A%252Fs1600%252Fpilsudski.JPG%3Bhttp%253A%252F%252Fczerwogwiazdzistka.blogspot.com%252F2010_09_01_archive.html%3B1082%3B1600

Załącznik nr 3

GRA PLANSZOWA **FLAGI POLSKI**

Jest to gra dla dwóch graczy.

Do gry potrzebne będzie:

- Kostka do gry
- Po jednym pionku dla każdego gracza
- Żeton flagi Polski

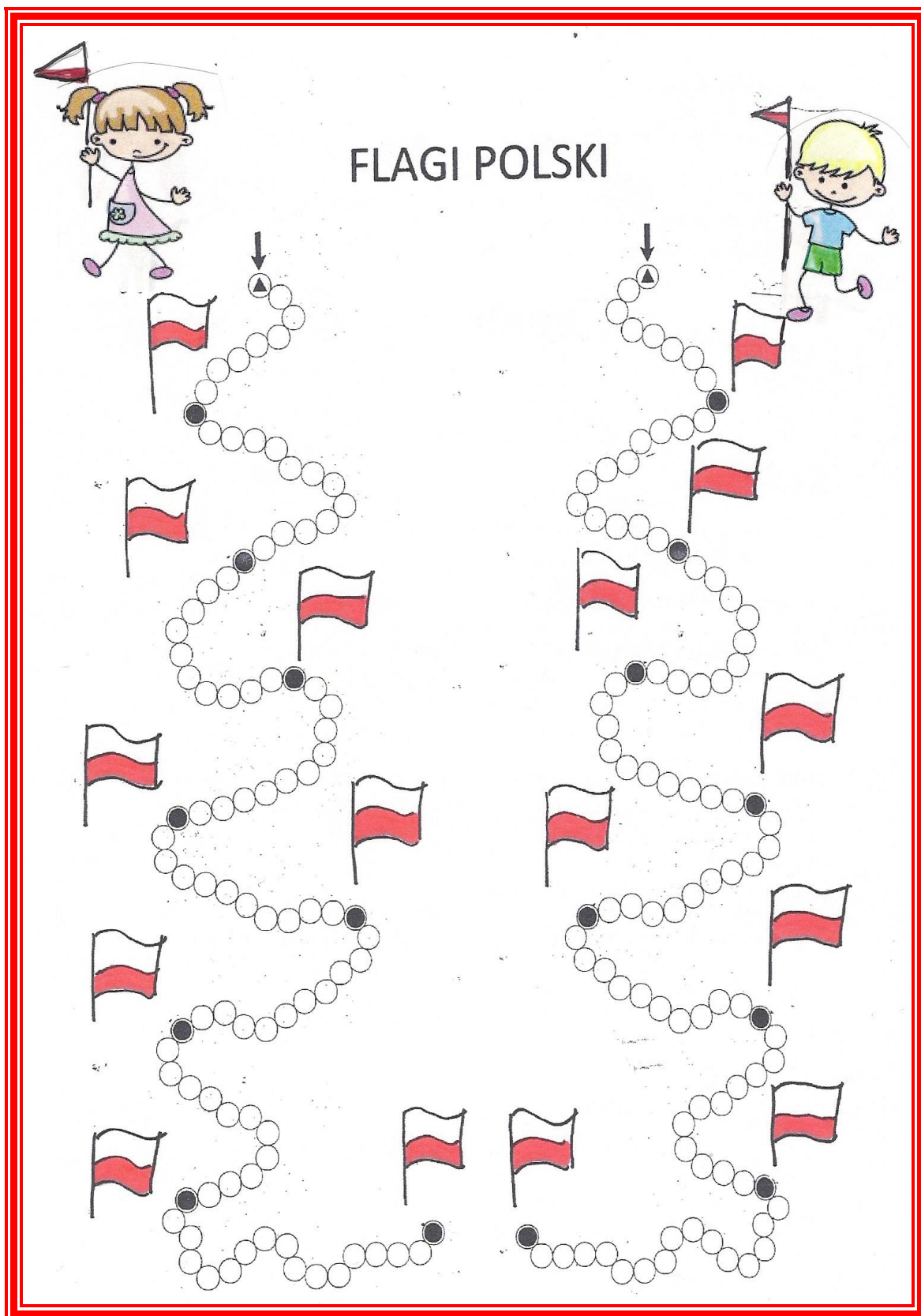
Reguły gry

Przed rozpoczęciem gry można pokolorować pola planszy, tak by trasy się od siebie różniły. Przygotować 16 żetonów flag.

Każdy z graczy wybiera sobie trasę i stawia swój pionek na polu z trójkątem. Należy wyznaczyć rozpoczynającego rozgrywkę. Pierwszy gracz rzuca kostką i porusza swoim pionkiem (który w grze spełnia rolę piłeczki) po polach i w kierunku, który pokazuje strzałka, o tyle pól ile oczek wyrzucił na kostce. Po zakończeniu ruchu, następny gracz rzuca kostką, posuwa pionkiem po polach i tak na zmianę.

Zadaniem gracza będzie umieszczenie pionka w polu z kropką, w nagrodę otrzymuje żeton z flagą Polski. Aby tak zrobić trzeba wyrzucić dokładnie taką liczbę, żeby pionkiem stanąć na polu z kropką np. pionek dzieli do pola z kropką 4 pola, to gracz musi wyrzucić cztery oczka na kostce. Jeżeli wyrzuci mniej niż cztery to przesuwa się do pola, jeżeli więcej niż cztery traci kolejkę.

Zwycięzcą jest ten gracz, który pierwszy dojdzie do mety z kompletem 8 flag.

Załącznik nr 4

GRA PLANSZOWA **P- POLSKA**

gra językowa dla dowolnej liczby graczy

Do gry potrzebne będzie:

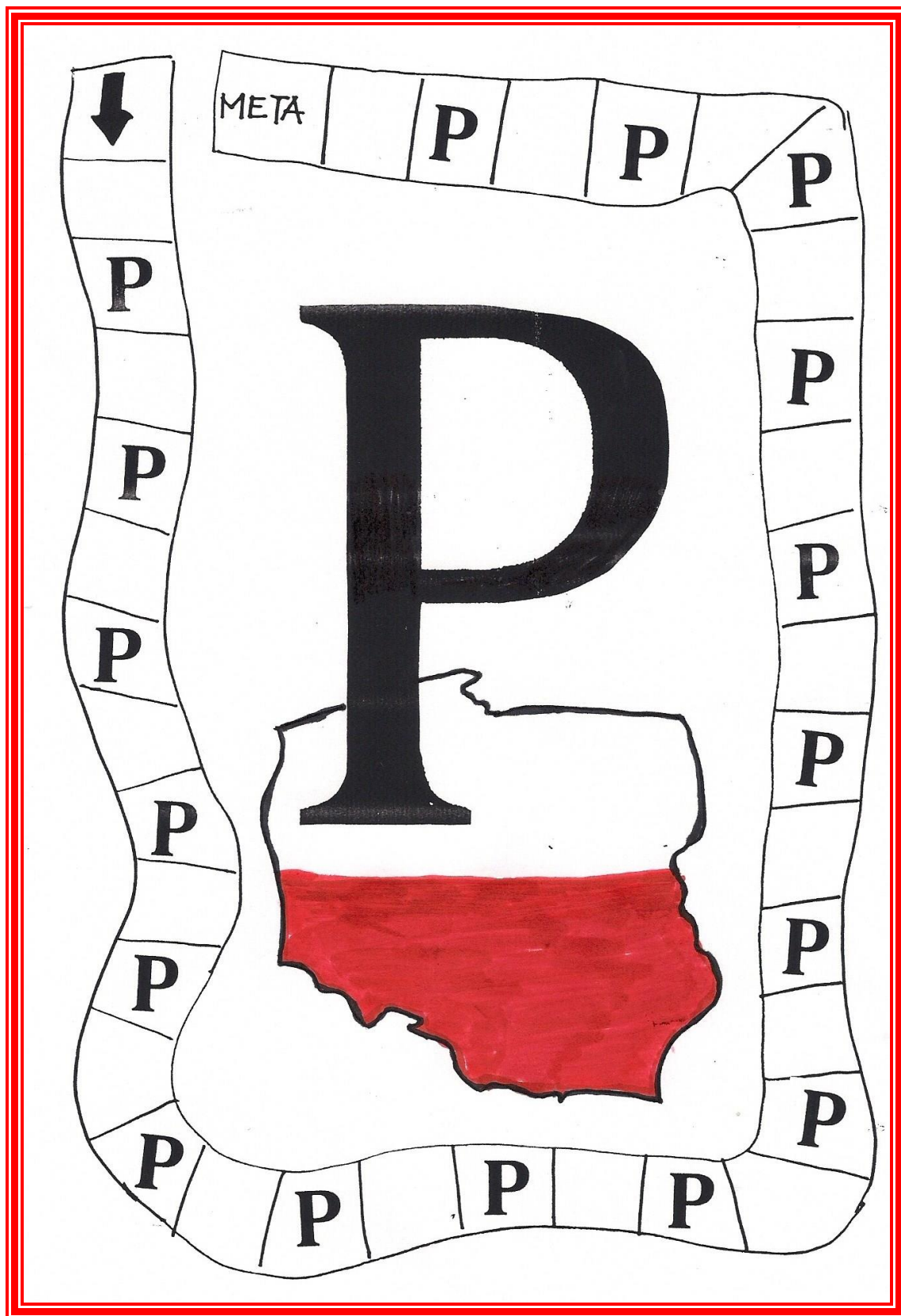
- Kostka do gry
- Po jednym pionku dla każdego gracza
- Żetony z konturami Polski

Reguły gry

Przed rozpoczęciem gry można pokolorować pola planszy np. Pola z literką P na biało-czerwono. Przygotowujemy żetony, wycinamy je. Należy je położyć obok planszy. Każdy z graczy stawia swój pionek na polu ze strzałką. Wyznaczamy, kto pierwszy zaczyna grę. Pierwszy gracz rzuca kostką i porusza się swoim pionkiem po polach w kierunku, który pokazuje strzałka, o tyle pól ile oczek wyrzucił gracz. Gdy pionek kończy ruch na polu z literką P, wtedy gracz mówi słowo zaczynające się na tę literkę. Można wyznaczyć graczowi czas na powiedzenie słowa. Jeśli gracz poda prawidłowe słowo otrzymuje żeton. Oznacza to, że zdobył punkt. Jeśli zawodnik nie poda słowa traci kolejkę i nie zdobywa żetonu. Pionki graczy mogą stać na jednym polu. Nie wolno ich zbijać. Gra kończy się w momencie, gdy pierwszy gracz dotrze swoim pionkiem do mety. Następuje podliczanie zdobytych przez graczy żetonów.

Zwycięzcą gry zostaje ten z graczy, który zgromadził największą liczbę żetonów.

Załącznik nr 5

GRA PLANSZOWA RYCERZ

Gra losowa (kolorowanie) dla dowolnej liczby graczy.

Do gry będzie potrzebne:

- Kostka do gry
- Po jednym pionku dla każdego gracza
- Kredki lub mazaki

Reguły gry

Każdy z graczy stawia swój pionek na polu ze strzałką. Pierwszy gracz rzuca kostką i porusza swoim pionkiem po polach w kierunku, który pokazuje strzałka o tyle pól ile oczek wyrzucił na kostce. Gdy gracz zakończy ruch, wtedy musi zamalować jakiś jeden obszar z obrazka na środku planszy. O tym jaki to obszar decyduje symbol z pola, na którym jego pionek zakończył ruch. Po zamalowaniu następny gracz rzuca kostką i koloruje obszar wyznaczony przez symbol. Niektórych symboli jest więcej a innych mniej, więc w przypadku kiedy obszary np. z trójkątem są zamalowane, a gracz stoi na polu z tym znakiem to traci kolejkę. Na jednym polu może stać więcej niż jeden pionek.

Jeśli gracz okrążył planszę, mija pole ze strzałką i znów porusza się po polach, aż do zakończenia rozgrywki.

Wygrywa ten z graczy, który pokoloruje ostatni obszar oznaczony symbolem.

Obszary oznaczone symbolami kolorujemy:

na niebiesko

na czarno

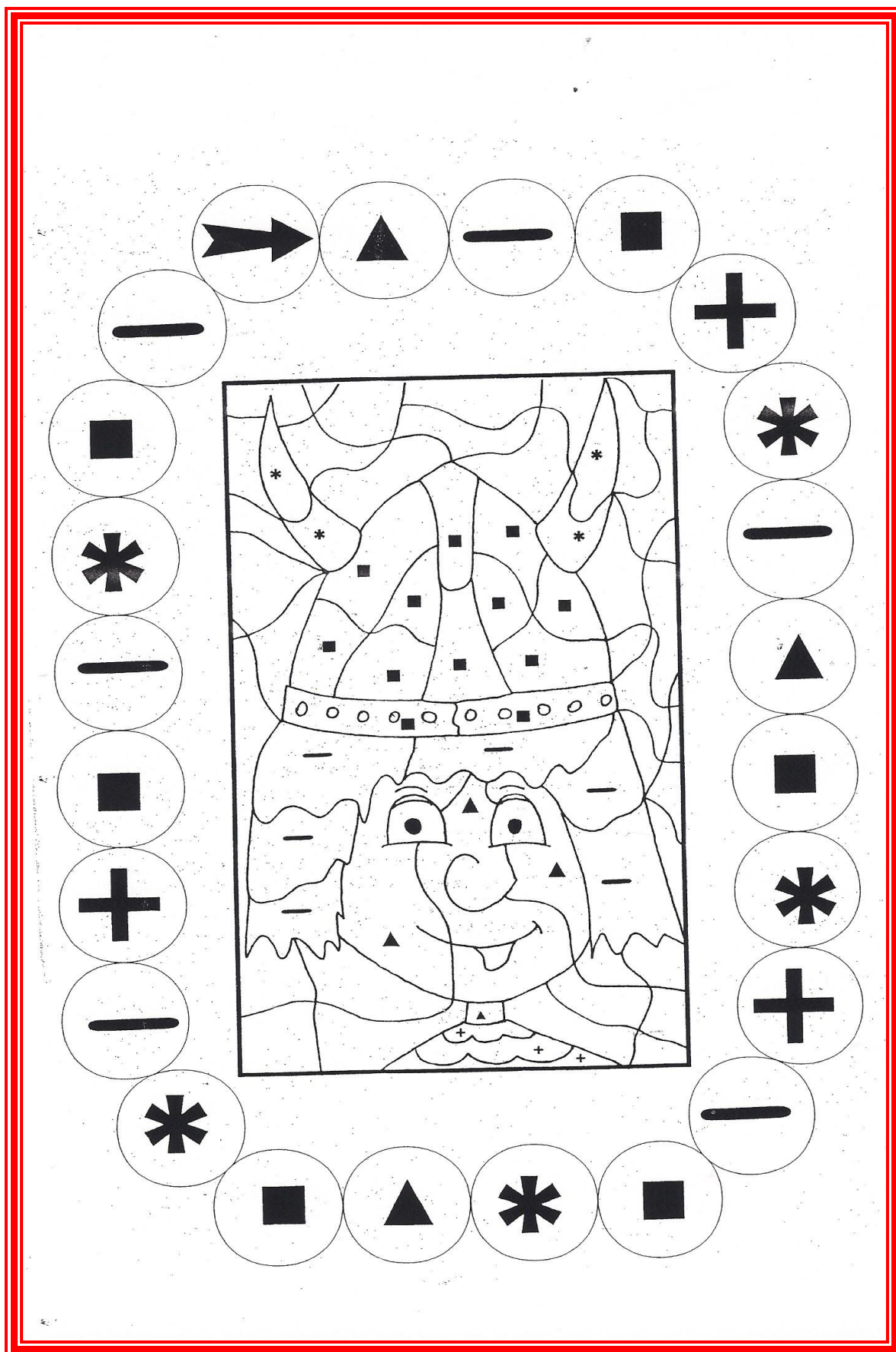
na różowo

na zielono

na żółto

DZIEŃ CZWARTY

1. Wiersz – „Katechizm polskiego dziecka” (Załącznik nr 1)
2. Napis do zasad starszaków – szanujemy naszą Ojczyznę, jesteśmy dobrymi Polakami
3. Nagranie hymn Polski (Załącznik nr 2)
4. Nagranie poloneza
5. Upominek dla żołnierza – Zdjęcie dzieci w kąciку patriotycznym

Załącznik nr 1

Władysław Bełza „Katechizm polskiego dziecka”

Kto ty jesteś?
Polak mały!
Jaki znak twój?
Orzeł biały!
Gdzie ty mieszkasz?
Między swymi!
W jakim kraju?
W polskiej ziemi!
Czym ta ziemia?
Mą ojczyzną!
Czym zdobyta?
Krwią i blizną!
Czy ją kochasz?
Kocham szczerze!
A w co wierzysz?
W Polskę wierzę!

Hymn „Mazurek Dąbrowskiego”

Mazurek Dąbrowskiego

RZECZPOSPOLITA POLSKA

hymn

Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy,
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.

Ref: Marsz, marsz, Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski,
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.

Przejdziem Wisłę, Przejdziem Wartę,
Będziem Polakami,
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.

Ref: Marsz, marsz, Dąbrowski...

Jak Czarniecki do Poznania
Po szwedzkim zaborze,
Dla ojczyzny ratowania
Wrócim się przez morze.

Ref: Marsz, marsz, Dąbrowski...

Już tam ojciec do swej Basi,
Mówi zapłakany:
„Słuchaj jeno, pono nasi
Biją w tarabany”.

Ref: Marsz, marsz, Dąbrowski...

godło

barwy

16

Pieśń Legionów Polskich w Warszawie

Wiosna Polska nieumarła,
kiedy my żyjemy.
Co nam obca moc wdarła,
zawładnijemy.

marz marz Dobrych
do Polski wrogi wrogi
z twoim przewodem
złaczemy się narodem.

Tak Carniechi do Rumunii
wzrusz się przez murze
dla czyjś ratowania
po Szwedzkim rozbiorze.

marz marz ^{ord} ~~el~~

Przejdziem wstę przejdziem wstę
ogrodem polubamy
dat nam przysłał Henab'ar
iach wzięcie iac mamy

¹⁷ <http://www.malemen.pl/unnamed-932.html>

DZIEŃ PIĄTY

1. Kostka do zabawy „Gramy w białe i czerwone”
2. Zagadki i polecenia do zabawy
3. Zabawa polega na rzucaniu kostką na której są 3 pola białe i 3 czerwone. Kiedy dziecko, które wylosuje białe pole odpowiada na pytanie lub wykonuje zadanie związane z utrwaleniem wiadomości na temat Święta Niepodległości. Jeżeli wyrzuci pole czerwone wykonuje ćwiczenie gimnastyczne (żołnierska musztra). Zadania znajdują się w dwóch pudełkach (białym i czerwonym).

Przykładowe zadania

- Ułóż puzzle – godło Polski
- Ułóż puzzle – flaga Polski
- Zagadka – Pytanie nietrudne – to każdy przyzna – jak się nazywa Twoja Ojczyzna?
- Zagadka – W górach ma źródło, stąd właśnie wytrysła, a płynie do morza nasza rzeka...
- Zagadka – Biel na niej jest i czerwień, powiewa, gdy wiatr się zerwie
- Zagadka – W górach mieszka wielki ptak. To jest Polski naszej znak
- Muzyka do zabawy (piosenki i pieśni żołnierskie)
- Wystrój sali – białe i czerwone baloniki, flagi, kwiaty, kolorowe kokardy

5.3.3. Niezbędnik historyczny dla nauczyciela

11 Listopada 1918 rok¹⁸

Był taki smutny czas w historii naszej Ojczyzny, gdy na ponad sto lat utraciła niepodległość. Zaborcy – trzy mocarstwa: Austria, Prusy (późniejsze Niemcy), Rosja – w 1795 roku podzielili między siebie polską ziemię i wymazali z mapy Europy nasze państwo. Chcieli Polakom narzucić swoją kulturę, zwyczaje, język i religię. Nie było polskiego rządu ani wojska, nie było stolicy. Nie wolno było używać polskiej flagi ani godła. Za mówienie w szkole po polsku dzieci były karane, a dorośli trafiali do więzienia.

Nasz naród jednak nie poddawał się. Polska – wykreślona z mapy Europy – istniała. Każde pokolenie stawало w obronie tych najcenniejszych wartości. Walczyło w wielkich powstaniach narodowych, które jednak kończyły się klęską. Aż nadszedł długo oczekiwany dzień.

Żołnierze Legionów Polskich –
pierwszych oddziałów
odradzającego się wojska polskiego. Legiony
składały się z brygad,
spośród których najsłynniejsza była Pierwsza
Brygada,
którą dowodził Józef Piłsudski.
Legionista po lewej
w charakterystycznej czapce –
maciejówce.

Wstań, Polsko moja!
Uderz w czyn!
Idź znów przebojem w bój szalony
Już płonie lont podziemnych min –
Krwawą godzinę biły dzwony –
Zerwane pęta – Uderz w czyn!
Wstań, Polsko moja!

Strząśnij proch!
Żałosne marzeń ucisz łkanie!

¹⁸ <http://www.bibliotekawszkole.pl/inne/gazetki/76/index.php>.

Za Tobą zimny smutków loch –
Przed Tobą świty zmartwychwstania!...
Z anielskich skrzydeł strząśnij proch!
Wstań, Polsko moja!
W ogniach zórz
Nowe się szlaki krwawią Tobie!
O, lżej Ci będzie w gromach burz
Niżeli w zwiędłych wspomnień grobie –
Wstań, Polsko moja, w blaskach zórz!

Józef Mączka „Wstań, Polsko moja”

Pierwsza wojna światowa (1914–1918) osłabiła państwa zaborcze, dzięki czemu możliwa stała się odbudowa niepodległego państwa. Po 123 latach niewoli, rozbiorów i obcego panowania, w końcu 1918 roku odrodziło się państwo polskie. Marzenia pokoleń stały się rzeczywistością. Niepodległa Polska odrodziła się w ciągu zaledwie trzech tygodni. To niezwykle tempo zaskoczyło ówczesnych obserwatorów wydarzeń politycznych w Polsce i Europie.

Warczą karabiny i dzwonią pałasze,
To Piłsudski ruszył w pole, a z nim wojsko nasze.
Wodzu, wodzu miły, przywódź świętej sprawie
I każ trąbić trębaczowi, gdy staniam w Warszawie.
Wisłą pieśń polecą – falami jasnymi,
Że nie będzie już Moskali na piastowskiej ziemi.

Autor nieznany

ORZEŁ I PUŁKU ULANÓW I BRYGADY
LEGIONÓW MARSZAŁKA J. PIŁSUDSKIEGO

Oto kronika tamtych dni 1918 roku:

7 października – ogłoszenie niepodległości Polski przez Radę Regencyjną.
25 października – powołanie rządu Józefa Świeżyńskiego.
30 października – Polska Komisja Likwidacyjna w Krakowie przejęła władzę w Galicji Zachodniej.
1 listopada – wybuchły polsko-ukraińskie walki we Lwowie.
3 listopada – nastąpiła kapitulacja Austro-Węgier.
Z 6 na 7 listopada – powstał w Lublinie Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej z Ignacym Daszyńskim na czele.
9 listopada – po abdykacji cesarza Wilhelma II proklamowano w Niemczech republikę.
10 listopada – powrócił do Warszawy Józef Piłsudski, komendant I Brygady Legionów, internowany od lipca 1917 roku. przez Niemców w Magdeburgu.

Powitanie Komendanta na dworcu kolejowym w Warszawie 11 listopada 1918 roku.

11 listopada – w lasku Compiègne pod Paryżem podpisano zawieszenie broni będące kapitulacją Niemiec i kończące I wojnę światową. Był to przełomowy moment nie tylko w dziejach całej Europy, ale i Polski.

Mazurek Dąbrowskiego

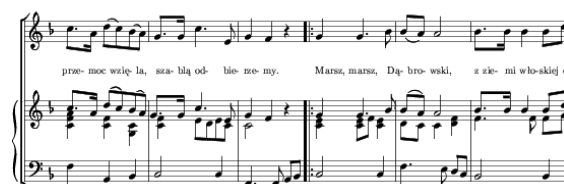
JoŹef Wybicki

MICHAŁ KŁEOFAS OGINSKI

Ojczyzna wolna, znowu wolna!
Tak bije serce, huczą skronie!
A Biały Orzeł w słońcu kwiatów
Przyleciał, by go ująć w dłonie.

Zawsze był z nami – ptak wspaniały
Choć czasem ktoś odszedł daleko...
Bronił tej ziemi, bo ją kochał
Sercem pokoleń już od wieków.

Dziś w całej Polsce brzmi Mazurek...
Dzisiaj radości kanonada!
Witamy wszyscy Niepodległość
I Jedenasty Listopada...

Ryszard Przymus „Ojczyzna wolna”

11 listopada 1918 r. przypadł w poniedziałek. Takiego zwykłego dnia zjawiała się oto Niepodległa, ale gdy się zjawiała, było to czymś nie do wiary.

Jerzy Zawieyski

Na wieść o powrocie Piłsudskiego, Ignacy Daszyński wraz z całym rządem 11 listopada przyjechał do Warszawy. Tego samego dnia Józef Piłsudski otrzymał z rąk Rady Regencyjnej władzę wojskową i rozpoczął konsultacje z przedstawicielami stronnictw politycznych w sprawie utworzenia koalicyjnego rządu. Od rana trwało rozbrajanie niemieckiego garnizonu i przejmowanie przez Polaków budynków władz i urzędów w Warszawie. Akcja rozbrajania rozszerzyła się poza Warszawę m.in. na Łódź, Białystok, Kalisz, Siedlce. Wieczorem Piłsudski spotkał się z przybyłymi z Lublina przedstawicielami powstającego tam Rządu Tymczasowego. Powierzył Ignacemu Daszyńskiemu misję tworzenia gabinetu. Nastął pierwszy dzień wolności. Niemieckie flagi zostają zastąpione polskimi.

Polsko, nie jesteś ty już niewolnicą!
Łańcuch żywych kajdan stał się tym łańcuchem,
Na którym z lochu, co był twą stolicą

Lat sto, swym własnym dźwignęłaś się duchem.

Dzisiaj wychodzisz po wieku z podziemia,
Z ludów jedyny ty lud czystych dłoni,
Co swych zaborców zdumieniem oniemia,
Iż tym zwycięża jeno, że się broni.

Żadne cię miana nad to nie zaszczycą,

Co być nie mogło przez wiek twą ozdobą!
Polsko, nie jesteś ty już niewolnicą!

Lecz czymś największym, czym można być: SOBĄ!

Leopold Staff „Polsko, nie jesteś ty już niewolnicą”

Stanisław Bagiński „Rozbrajanie Niemców na ulicach Warszawy”

11 listopada na ulicach wszystkich miast panowała euforia z powodu rodzącej się niepodległości.

Niepodobna oddać tego upojenia, tego szalu radości, jaki ludność polską w tym momencie ogarnął. (...) Kto tych krótkich dni nie przeżył, kto nie szalał z radości w tym czasie wraz z całym narodem, ten nie dozna w swym życiu największej radości. Cztery pokolenia czekały, piąte się doczekało. Od rana do wieczora gromadziły się tłumy na rynkach miast; robotnik, urzędnik porzucał pracę, chłop porzucał rolę i leciał do miasta, na rynek, dowiedzieć się, przekonać się, zobaczyć wojsko polskie, polskie napisy, orły na urzędach, rozczulano się na widok kolejarzy, ba, na widok polskich policjantów i żandarmów.

(„Powstawanie II Rzeczypospolitej. Wybór dokumentów”)

12 listopada Piłsudski wydał pierwszy rozkaz wojsku:

„Żołnierze! Obejmuję nad wami komendę w chwili, gdy serce w każdym Polaku bije silniej i żywiej, gdy dzieci naszej ziemi ujrzały słońce swobody w całym blasku.
Z wami razem ślubuję życie i krew swoją poświęcić na rzecz dobra Ojczyzny
i szczęścia jej obywateli”.

1

4 listopada 1918 – nowym dekretem Rada Regencyjna postanowiła się rozwiązać i całą władzę w państwie przekazała Józefowi Piłsudskiemu, ustanawiając urząd naczelnika państwa.

W historii Polski, tak się składa,
Był kiedyś ponad wiek niewoli;
Jedenastego listopada
Nasz kraj z niewoli się wyzwolił.
I wtedy myśl powstała taka,
By przez szacunek dla przeszłości,

Ten dzień na zawsze, dla Polaka,
Pozostał Dniem Niepodległości.

Marcin Brykczyński „11 listopada”

Józef Piłsudski został pierwszym Marszałkiem Polski. Tego wielkiego wodza często nazywano „Dziadkiem”. I to nie tylko z powodu sumiastych wąsów, ale także dlatego, że bardzo lubił dzieci. Podobno zawsze nosił dla nich cukierki w kieszeniach swojego szarego munduru. Ukochanym koniem Marszałka była klacz Kasztanka. Towarzyszyła mu już wtedy, gdy dowodził Pierwszą Brygadą, a po odzyskaniu niepodległości brała wraz z nim udział w defiladach z okazji 11 listopada.

Wojciech Kossak „Marszałek Józef Piłsudski na Kasztance”

11 listopada to symboliczna data, święto odzyskania niepodległości przez Polskę. Dzień ten ustanowiono świętem narodowym dopiero ustawą z kwietnia 1937 roku, czyli prawie 20 lat po odzyskaniu niepodległości. Do czasu wybuchu II wojny światowej święto obchodzono tylko dwa razy – w roku 1937 i 1938. Po wojnie Narodowe Święto Niepodległości dopiero w 1989 roku wróciło do kalendarza oficjalnych świąt państwowych. Główne obchody, z udziałem najwyższych władz państwowych, odbywają się w Warszawie na placu Józefa Piłsudskiego. Znajduje się tam Grób Nieznanego Żołnierza. Jest to symboliczny grób wszystkich bohaterów, którzy oddali swoje życie za wolną Polskę.

Dzisiaj wielka jest rocznica –
Jedenasty Listopada!
Tym, co zmarli za Ojczyznę,
hołd wdzięczności Polska składa.

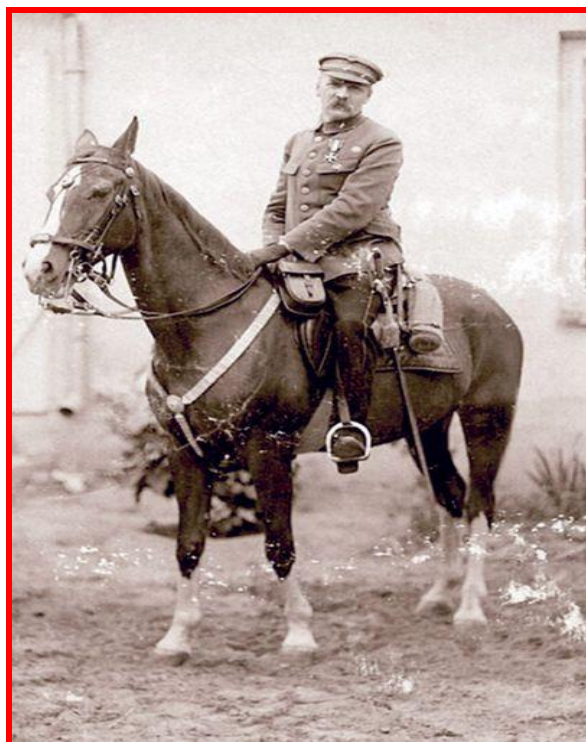
Im to, bowiem zawdzięczamy
wolność – polską mowę w szkole,
to, że tylko z ksiąg historii
poznajemy dziś niewolę.

Uroczyście biją dzwony,
w mieście flagi rozwinięto...
i me serce się raduje,
że obchodzę Polski święto.

Ludwik Wiszniewski „Jedenasty Listopada”

Zwierzyniec Marszałka Piłsudskiego¹⁹

Józef Piłsudski kochał zwierzęta. Szczególnie przywiązywał się do psów i koni, choć w Jego domu nigdy nie brakowało też innych czworonogów. Po jednej z imieninowych uroczystości w Sulejówku Aleksandra Piłsudska wyliczyła, że Marszałek posiadał dwa psy, dziesięć królików, owce, sarenkę, lisa, gęś oraz wojowniczego koguta.

Marszałkowa obserwowała przez kilka tygodni jak owca zjada sałatę, sarna wiosenne kwiatki w ogrodzie, a kogut napadał na każdego gościa. Natomiast lis przekopał wszystkie grządki w poszukiwaniu legowiska, jednak Piłsudski był nieugięty i nie pozwolił oddać otrzymanego zwierzyńca. Jednak po jakimś czasie pani Aleksandra udało się rozdać prawie całe stadko znajomym. Pozostała tylko gęś i owca, które się zaprzyjaźniły. Często można było zobaczyć jak gęś spała na słońcu wtulona w owcę.

Rodzina Piłsudskich miała w Sulejówku dwa wierne psy. Starego i mądrego Dorka, a gdy przenieśli się do Belwederu, wyszkolonego w szkole policyjnej wilczura, który zwał się Pies. Był wyszkolony do pilnowania dokumentów. Pozwalał wejść do gabinetu Marszałka gościom ale już wyjść nie. **Aleksandra Piłsudska** wspominała: **...CHOĆ PIES MIAŁ GROŹNY WYGLĄD, BYŁ STWORZENIEM ŁAGODNYM, PRZYJACIELSKIM I LENIWYM.** Szybko zapominał czego się nauczył, łąsił się do wszystkich i zjadał smakołyki podsuwane przez gości. Proponowano Marszałkowi nowego psa ale odmówił. Pies tak samo jak Jego pan szalał za Wandą i Jadwigą. Pilnował dziewczynek, nie dopuszczał czasem nawet innych dzieci do nich. W 1914 roku Marszałek otrzymał Kasztankę, (...) **PRZEŚLICZNA KLACZ, KTÓRA BYŁA NERWOWA I NIENAWIDZIŁA OGNIARZÓW ARTYLERYJSKICH. MIEDZY NIĄ A**

¹⁹ <http://historiami.pl/zwierzyniec-marszalka-pilsudskiego/>

MARSZAŁKIEM ISTNIAŁO JAKIEŚ TAJNE POROZUMIENIE, TAK DOSKONAŁE, ŻE OBOJE ODCZUWALI SVOJE NASTROJE I NAWZAJEM NA SIEBIE WPŁYWALI – opowiadała Aleksandra Piłsudska. Od 1922 roku Kasztanką opiekował się 7. Pułk Ułanów Lubelskich w Mińsku Mazowieckim.

Józef Piłsudski z Kasztanką

Stamtąd była wysyłana do Warszawy, gdy Piłsudski chciał uczestniczyć konno w defiladzie. Czasami sprowadzano ją do Sulejówka do córek Marszałka. Po raz ostatni Marszałek dosiadł Kasztankę 11 listopada 1927 roku w Warszawie. W drodze powrotnej do Mińska Mazowieckiego upadła w wagonie i uszkodziła kręgosłup. Zakończyła życie 23 listopada 1927 roku, jednak nie odeszła zupełnie. Zachowano jej skórę, a po 1935 roku jej wypchana postać znajdowała się w muzeum w Belwederze.

Atrapa Kasztanki przetrwała okupację niemiecką, a po wojnie została spalona na osobiste polecenie komunistycznego marszałka Polski **Michała Roli-Żymierskiego**. Szczątki zakopano w parku koszar 7. Pułku ułanów, gdzie na głazie upamiętniającym zwierzę wyryto napis: **TU LEŻY KASZTANKA, ULUBIONA KLACZ MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO.**

5.3.4 Zbiór wierszy

Beata Szurowska „Polskie skarby”

Ma Polska trzy skarby
bezcenne, rzecz oczywista,
to hymn narodowy, godło
i sztandar-flaga ojczysta

Biało-czerwona flaga
powiewa na polskim niebie,
z nią w ręku nasi przodkowie
walczyli o wolność dla ciebie.

Hymn narodowy z dumą
śpiewało polskie wojsko,
z radością się go uczymy
dla ciebie, kochana Polsko.

A biały orzeł z godła
spogląda pełen powagi,
to symbol polskiego zwycięstwa,
wolności i odwagi.

T. Kubiak „Róże Agaty”

Posadziła Agata w ogrodzie dwie róże.
Róże rosły i rosły, dziś obie są duże.
Obie pięknie zakwitły ze słońcem w koronkach.
Jedna róża jest biała, a druga czerwona.
Nim Agata dwie róże do bukietu zerwie –
zapytajcie, co znaczy biel róży i czerwień

L. Wiszniewski „11 Listopada”

Dzisiaj wielka jest rocznica
Jedenasty Listopada!...
Tym, co zmarli za ojczyznę
Hołd wdzięczności Polska składa.
Im to bowiem zawdzięczamy
wolność, mowę polską w szkole,
to, że tylko z ksiąg historii
poznajemy dziś niewole.
Uroczyście biją dzwony
w mieście flagi rozwinięto
i me serce się raduje
że obchodzę polskie święto

Czesław Janczarski „Piękna jest nasza ziemia”

Piękna jest nasza ziemia
przejrzysty nad nią błękit.
Piękna jest nasza mowa,
i pieśni i piosenki.
Piękna jest nasza Wisła

Od gór dalekich do morza.
Piękne są nasze dęby
Topole, sosny i brzozy
Piękna jest nasza szkoła
i piękna zieleń boiska.
Strumień jest piękny i łąka
i zboża fala złocista.
I piękna jest Warszawa
w blasku neonów i okien,
i szybki lot odrzutowca,
Co ginie pod obłokiem.

Piękny jest Biały Orzeł.
piękna jest biel i czerwień.
Piękna nasza Ojczyzna
kochać będziemy cię wiernie.
Wszyscy

„Słowa Ojczyste”

A w tej naszej ojczyźnie
wiatr piosenkę nam gwizdże,
szumią kłosa i brzozy i sosny.
Lecz najmilszym w niej dźwiękiem
polska mowa brzmi pięknie,
słowa, które z tej ziemi wyrosły.

Na dzień dobry co rano,
Na wieczorne dobranoc
Są przy tobie dopóki nie uśniesz.
Niech śpiewają i płyną
Nad rodzinną krainą
Niech w niej mieszka i spokój i uśmiech.

Włodzimierz Domeradzki „Ojczyzna”

Wszystko dokoła:
Dom i przedszkole,
Fabryczne dymy,
Żelazna kolej...
Kwiaty przy oknie,
Klon koło bramy,
Słoneczny uśmiech
Kochanej mamy....
I las, co cieniem
Dzieci zaprasza-
Wszystko to Polska,
Ojczyzna nasza!

Władysław Belza „Katechizm polskiego dziecka”

Kto ty jesteś?
Polak mały!
Jaki znak twój?
Orzeł biały!
Gdzie ty mieszkasz?
Między swymi!
W jakim kraju?
W polskiej ziemi!
Czym ta ziemia?
Mą ojczyzną!
Czym zdobyta?
Krwią i blizną!
Czy ją kochasz?
Kocham szczerze!
A w co wierzysz?
W Polskę wierzę!

Czesław Janczarski „Barwy ojczyste”

Powiewa flaga
Gdy wiatr się zerwie
A na tej fladze
Biel jest i czerwień,
Czerwień – to miłość,
Biel – serce czyste...
Piękne są nasze
Barwy ojczyste.

5.3.5 Zbiór tekstów piosenek i pieśni tematycznych

„Przybyli ulani”

Przybyli ulani pod okienko
Pukają, wołają „puść panienko”
O Jezu a cóż to za wojacy
Otwieraj, nie pytaj, Beliniacy.
Przyszliśmy napoić nasze konie
Za nami piechoty całe błonie.
O Jezu a dokąd Bóg prowadzi?
Warszawę odwiedzić byśmy radzi
Gdy zwiedzim Warszawę już nam pilno
Zobaczyć to nasze stare Wilno.
Panienka te wrota otworzyła
Ułanów na nocleg zaprosiła.

„O, mój rozmarnie”

O, mój rozmarnie rozwijaj się
O, mój rozmarnie rozwijaj się
Pójdę do dziewczyny, pójdę do jedynej
Zapytam się
A jak mi odpowie: nie kocham się
A jak mi odpowie: nie kocham cię
Ułani werbują, strzelcy maszerują
Zaciągnę się.
Dadzą mi konika cisawego,
Dadzą mi konika cisawego
I ostrą szabelkę, i ostrą szabelkę
Do boku mego.
A kiedy już wyjdę na wiarusa
A kiedy już wyjdę na wiarusa
Pójdę do dziewczyny, pójdę do jedynej
Po całusa.
A gdy mi odpowie – nie wydam się
A gdy mi odpowie – nie wydam się
Hej, tam kule świszczą i bagnety błyszczą
Poświęcę się.
Pójdziemy z okopów na bagnety
Pójdziemy z okopów na bagnety
Bagnet mnie ukłuje, śmierć mnie pocałuje
Ale nie ty.

„Marsz Pierwszej Brygady”

Legiony to żołnierska nuta
Legiony to straceńców los
Legiony to żołnierska buta
Legiony to ofiarny los.

My, pierwsza brygada
Strzelecka gromada.
Na stos rzuciliśmy
Nasz życia los
Na stos, na stos.

O, ileż mąk, ileż cierpienia
O ileż krwi, wylanych łez.
Pomimo to nie ma zwątpienia
Dodawał sił wędrówki kres

My, pierwsza brygada....

Krzyczeli, żeśmy stumanieni
Nie wierząc nam, że chcieć – to móc
Leliśmy krew osamotnieni,
A z nami był nasz drogi Wódz.

My, pierwsza brygada....

Nie chcemy już od was uznania
Ni waszych mów, ni waszych łez
Już skończył się czas kołatania
Do waszych serc, do waszych kies

My, pierwsza brygada.....

„Piechota”

Nie noszą lampasów i szary ich strój
Nie noszą ni srebra, ni złota
Lecz w pierwszym szeregu podąża na bój
Piechota, ta szara piechota.
Maszerują strzelcy, maszerują
Karabiny błyszczą, szary strój
A przed nimi drzewce salutują
Bo za naszą Polskę idą w bój.
Idą, a w słońcu kołysze się stal

Dziewczęta zerkają zza płota
A oczy ich dumnie utkwione są w dal
Piechota, ta szara piechota.
Maszerują strzelcy, maszerują.....
Nie grają im struny, nie huczy im róg
A śmierć im pod stopy się miota
Lecz w pierwszym szeregu podąża na bój
Piechota, ta szara piechota.

Maszerują strzelcy, maszerują.....

„Rozkwitały pąki białych róż”

Rozkwitały pąki białych róż
Wróć, Jasieńku, z tej wojenki, wróć
Wróć, ucałuj jak za dawnych lat
Dam ci za to róży najpiękniejszy kwiat.

Kładłam ja ci idącemu w bój,
Biała różę na karabin twój
Nimeś odszedł, mój Jasieńku Jasieńcu stąd
Nimeś próg przestąpił, kwiat na ziemi zwiąd.

Już przekwitły pąki białych róż
Przeszło lato, jesień zima już
Cóż ci teraz dam Jasieńku, hej
Gdy z wojenki wrócisz do dziewczyny swej.

Jasieńkowi nic nie trzeba już
Bo mu kwitną pąki białych róż
Tam, pod jarem gdzie w wojence padł
Wyrósł na mogile białej róży kwiat.

„Wojenko, wojenko...”

Wojenko, wojenko
Cóżeś ty za pani
Że za tobą idą, że za tobą idą
Chłopcy malowani

Chłopcy malowani,
Sami wybierani

Wojenko, wojenko
Wojenko, wojenko
Cóżes ty za pani?

Na wojence ładnie
Kto Boga uprosi
Żołnierze strzelają
Żołnierze strzelają
Pan Bóg kule nosi.

Lecą kule, lecą
Lecą kule żwawo
Która cię dogoni, która cię dogoni
To zapłacisz krwawo.

Wojenko, wojenko
Co za moc jest w tobie
Kogo ty pokochasz,
Kogo ty pokochasz
Pokochasz zimnym leży grobie.

„To wszystko Polska”
Wszędzie, gdzie słyhać naszą piosenkę
W mieście ogromnym, we wsi maleńkiej
To wszystko Polska
Mieszkamy wszyscy, wszyscy w domu ojczystym.

Płyną piosenki swojskie i znane
Wisłą i Odrą, Bugiem i Sanem
To wszystko Polska
Mieszkamy wszyscy w domu ojczystym.

Czy nam śpiewają górskie potoki
Czy wiatr od morza pędzi obłoki
To wszystko Polska
Mieszkamy wszyscy w domu ojczystym.

„Rota”

Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród
Nie damy pogrześć mowy
Polski my naród, polski ród
Królewski szczep piastowy

Nie damy, by nas gnębił wróg.
Tak nam dopomóż Bóg
Tak nam dopomóż Bóg.

Do krwi ostatniej kropli z żył
Bronić będziemy ducha
Aż się rozpadnie w proch i pył
Krzyżacka zawierucha
Twierdzą nam będzie każdy próg
Tak nam dopomóż Bóg
Tak nam dopomóż Bóg

Nie będzie Niemiec pluł nam w twarz
Ni dzieci nam germanił
Orężny wstanie hufiec nasz
Duch będzie nam hetmanił
Pójdziem, gdy zabrzmiał złoty róg
Tak nam dopomóż Bóg
Tak nam dopomóż Bóg.

6.Ewaluacja programu

W prezentowanym programie wykorzystano ewaluację cząstkową. Dzieci w trakcie zajęć wykonują określone zadania, a ich wyniki są na bieżąco analizowane przez nauczyciela. W programie przyjęto następujące cele polegające ewaluacji cząstkowej:

cele poznawcze

- poznanie historii powstania państwa polskiego, symboli narodowych;
- poznanie historii Święta Niepodległości Polski;
- zrozumienie znaczenia symboli oraz prawidłowych zachowań w trakcie słuchanie hymnu Polski;
- pozytywne ocenianie i naśladowanie uznanych tradycją zachowań podczas uroczystości przedszkolnych i państwowych;

cele afektywne

- kształtowanie szacunku dla własnego państwa;
- kształtowanie tożsamości narodowej i współuczestnictwa w pielęgnowaniu tradycji;
- kształtowanie więzi z krajem ojczystym i świadomości obywatelskiej;
- rozwijanie poszanowania postaw prospołecznych i dobra wspólnego;
- rozwijanie poczucia odpowiedzialności oraz szacunku dla symboli narodowych;
- kształtowanie odpowiedniego zachowania w czasie uroczystości przedszkolnych, państwowych;
- umożliwianie kreatywnego uczestnictwa w wydarzeniach kulturowych i politycznych.

W trakcie realizacji programu oraz po jego zakończeniu oczekuje się następujących efektów:

- Wzrost aktywności przedszkola w podejmowaniu współpracy z władzami samorządowymi i instytucjami lokalnymi tworzącymi kulturę regionu w celu umożliwienia dzieciom skutecznego uczestniczenia w życiu publicznym.
- Zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także kształtowanie tych wiadomości i umiejętności, które są ważne w kształceniu w szkole.
- Wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej nauczycieli jako postawy zaangażowania się w funkcjonowanie własnego środowiska i autentycznego otwarcia się na inne społeczności i kultury.
- Upowszechnianie wiedzy historycznej wśród dzieci i rodziców.
- Wzrost przedsięwzięć edukacyjno-wychowawczych, konferencji i warsztatów dla nauczycieli, wystaw, konkursów i innych form upowszechniania edukacji patriotycznej.
- Wzbogacenie bazy przedszkola – zakup literatury, płyt CD z muzyką patriotyczną, wyposażenie kąpielarni (flagi, kokardy narodowe, ilustracje).
- Opracowania arkusza diagnozy pracy przedszkola w zakresie realizowanej tematyki z edukacji patriotycznej.

Bibliografia:

- Tomczyk J., Wysocki W.J., Żak Cz.A., *11 listopada – Narodowe Święto Niepodległości*, Ministerstwo Obrony Narodowej. Departament Wychowania i Promocji Obronności, Warszawa: Dom Wojska Polskiego 2005, s. 72.
- ABC studenta/ki na praktyce dla specjalności pedagogika wczesnoszkolna i przedszkola*, AP Słupsk, 2012.
- Adamczak J., *Tak rodziła się niepodległa Polska... – 73 lata temu i później – scenariusz słowno-muzyczny*, „Jęz. Pol. w Szk. Średniej” – R. 1991/92, z. 2, s. 134–146.
- Andres M., *Zmartwychwstanie Ojczyzny (wspomnienie 11 listopada 1918 roku)*, „Wychowawca” 1998, nr 11, s. 44–45.
- Basińska A., *Aktywne uczenie się metodą Storyline w edukacji wczesnoszkolnej*, „Życie Szkoły” 2009, nr 2.
- Bładoszewska E., *Lekcja historii: scenariusz z okazji rocznicy odzyskania niepodległości*, „Biblioteka w Szkole” 2009, nr 9, s. 31–32.
- Brański D., *Ojczyzna ma tyle razy...* [scenariusz przedstawienia teatralnego], „Nowa Szkoła” 2001, nr 8, s. 22–25.
- Cichoracki, P., *Legenda Józefa Piłsudskiego w pierwszych 108. miesiącach Niepodległości*, „Niepodległość i Pamięć” 2003, nr 1, s. 107–123.
- Duralska-Macheta T., Turbaczewska M., *Narodowe Święto Niepodległości*, „Świerszczyk” 2000, nr 21, s. 18–19.
- Gawryłow G., *A to Polska właśnie...: (scenariusz szkolnej audycji radiowej z okazji Święta Niepodległości)*, „Wszystko dla Szkoły” 2000, nr 10, s. 21–22.
- Gorlewska A., Rotmańska M., *Ślady Święta Niepodległości w naszym mieście (akademia szkolna)*, „Wszystko dla Szkoły” 2009, nr 7–8, s. 9–10.
- Jakubowska M., *Ważna rocznica. Scenariusz przedstawienia z okazji Święta Niepodległości*, „Życie Szkoły” 2007, nr 9, s. 50–52.
- Jędrzejewska-Wróbel R., *O 11 listopada*, „Świerszczyk” 2005, nr 21, s. 6–7.
- Kubiec B., Olejarska M., *Aby Polska była Polską (scenariusz słowno-muzyczny)*, „Wszystko dla Szkoły” 2002, nr 10, s. 17–19.
- Prokop J., *Universum polskie: literatura, wyobrażenia zbiorowa, mity polityczne*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków 1993.
- Samul Z., *Śpiewamy pieśni patriotyczne: scenariusz uroczystości z okazji 90. rocznicy odzyskania niepodległości* [dla uczniów szkoły podstawowej], „Wychowawca” 2008, nr 11, s. 19.
- Sawicka A., *Z problematyki wychowania patriotycznego w przedszkolu*, Warszawa 1980.
- Szczepańska M., *Sztuka działań innowacyjnych. Program autorski*, ODN Słupsk 2003/2004.
- Woźniak B., *Święto Niepodległości*, „Wszystko dla Szkoły” 2008, nr 7–8, s. 12–13.
- Ziętek J., *11 Listopada – Święto Niepodległości (scenariusz uroczystości)*, „Wszystko dla Szkoły” 2008, nr 6, s. 21–24.

Netografia

1. <http://eduseek.interklasa.pl/artykuly/artikul/ida/1113/>
2. http://pl.wikipedia.org/wiki/Kokarda_narodowa
3. http://pl.wikipedia.org/wiki/Strona_g%C5%82%C3%B3wna
4. <http://www.bajkowyzakatek.eu/2010/05/polskie-legendy-wierszem-o-lechu-czechu.html>
5. <http://www.bajkowyzakatek.eu/2010/11/polskie-legendy-o-lechu-czechu-i-rusie.html>¹
6. <http://www.bibliotekawshkole.pl/inne/gazetki/76/index.php>

7. <http://www.malemen.pl/unnamed-932.html>
8. <http://www.polonica.net/11Listopada1918.htm>
9. http://www.storyline.org/Storyline_Design/Welcome.html
10. <https://www.google.pl/search?q=hymn+polski&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=9OzGUeX5DJHFswbsroDwCw&ved=0CDcQsAQ&biw=1190&bih=654#facrc=&imgdii=&imgrc=6M5jmtvrAEIR9M%3A%3BpdbqKPCk79xRhM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.sklepna5.pl%252Fpomocedydaktyczne%252Fminiaturki%252F39.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.pomocedydaktyczne.sklepna5.pl%252Ftower%252F39%252Fhymn-polski-slowa.html%3B347%3B500>
11. https://www.google.pl/search?q=ilustracje+do+legendy+o+lechu+czechu+i+rusie&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=e9HGUDTCNI_LsgbNn4GwAw&ved=0CCwQsAQ&biw=1190&bih=654
12. <https://www.google.pl/search?q=pi%C5%82sudski+ilustracje&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=B-bGUcjvNMOQtAbV8oFg&ved=0CDcQsAQ&biw=1190&bih=654>
13. https://www.google.pl/search?q=pi%C5%82sudski+kolorowanka&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=xObGUYnuLoiQtQbKmoHoDA&ved=0CDsQsAQ&biw=1190&bih=654#facrc=&imgdii=&imgrc=2-Y8dH3xk9wIvM%3A%3BKqSAo8Ja3GW1OM%3Bhttp%253A%252F%252F1.bp.blogspot.com%252F_XEDMSZYylAM%252FTIewe3XgHAI%252FAAAAAAAAAAAJE%252FnKgAu4iT6A%252Fs1600%252Fpilsudski.JPG%3Bhttp%253A%252F%252Fczzerwogwiazdzistka.blogspot.com%252F2010_09_01_archive.html%3B1082%3B1600

Filmoteka

1. <http://www.youtube.com/watch?v=2DrXgj1NwN8>
2. <http://www.youtube.com/watch?v=JhwGW8JzH8g>